

Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή
Hellenic Parliamentary Budget Office

ΕΚΘΕΣΗ Β ΤΡΙΜΗΝΟΥ 2019

ΑΘΗΝΑ, Αύγουστος 2019

www.pbo.gr

Πρόλογος

Η παρούσα έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή αφορά το δεύτερο τρίμηνο του 2019.

Για τη σύνταξη της έκθεσης χρησιμοποιήθηκαν επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία στα οποία μπορεί να μεταβεί κανείς μέσω των ηλεκτρονικών συνδέσμων στις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου, αλλά και μη δημοσιευμένα στοιχεία που παρασχέθηκαν από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Ευχαριστούμε το Υπουργείο Οικονομικών (ιδιαίτερα το ΓΛΚ και τον ΟΔΔΗΧ), την Τράπεζα της Ελλάδος, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (ιδιαίτερα τις Γεν. Διευθύνσεις Οικονομικών Υπηρεσιών και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και τον ΟΠΕΚΑ) και την ΑΑΔΕ για την παροχή πρόσθετων στοιχείων και διευκρινίσεων. Ενδεχόμενα λάθη και παραλείψεις είναι αποκλειστική ευθύνη του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή.

Η Επιστημονική Επιτροπή:

Άγγελος Κανάς

Παναγιώτης Κωνσταντίνου

Ναπολέων Μαραβέγιας

Αθανάσιος Ταγκαλάκης

Ο Συντονιστής:

Φραγκίσκος Κουτεντάκης

[κενή σελίδα]

Περιεχόμενα

Σύνοψη.....	5
Summary.....	7
1. Μακροοικονομικές εξελίξεις	9
1.1. Διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον	9
1.2. Εγχώριο περιβάλλον	11
ΑΕΠ και συνιστώσες.....	11
Ρευστότητα.....	12
Πληθωρισμός.....	13
Εξωτερικός τομέας.....	13
Ανεργία	14
Απασχόληση	15
Ροές μισθωτής εργασίας	16
Αμοιβές.....	16
Διαθέσιμο εισόδημα.....	16
2. Δημοσιονομικές εξελίξεις.....	17
2.1. Δημοσιονομικά στοιχεία πρώτου εξαμήνου 2019.....	17
Μεθοδολογικές Διευκρινίσεις	19
2.2. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις και απαιτήσεις Δημοσίου.....	20
Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις δημοσίου	20
Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις φορολογουμένων.....	21
Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις ασφαλισμένων	24
2.3. Δημόσιο χρέος	25
Η έκδοση του επταετούς ομολόγου	25
Οι αποδόσεις των δεκαετών τίτλων	25
3. Διαρθρωτικές εξελίξεις.....	27
3.1. Κοινωνική πολιτική	27
Στοιχεία εκτέλεσης προϋπολογισμού κοινωνικής ασφάλισης πενταμήνου 2019	27
Φτώχεια ή κοινωνικός αποκλεισμός.....	28
Κοινωνική πρόνοια	30
3.2. Τράπεζες	31
3.3. Αποκρατικοποιήσεις	33
3.4. Αξιολόγηση της Ελλάδας από τη FATF.....	33
Αποτέλεσμα της πρόσφατης αξιολόγησης	34
Σύγκριση της Ελλάδας με άλλες χώρες.....	37

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1 ΑΕΠ και συνιστώσες, ποσοστιαίες μεταβολές (%).....	11
Πίνακας 2 Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης, Ιανουάριος – Ιούνιος, σε εκατ. ευρώ	18
Πίνακας 3 Κατανομή πλήθους οφειλετών	23
Πίνακας 4 Κατανομή ληξιπρόθεσμων οφειλών, σε εκατ. ευρώ.....	24
Πίνακας 5 Εκτέλεση προϋπολογισμού κοινωνικής ασφάλισης, Ιανουάριος-Ιούνιος 2019, σε εκατ. ευρώ	27

Ευρετήριο διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 Δείκτης αβεβαιότητας διεθνούς οικονομικής πολιτικής (GEPU)	10
Διάγραμμα 2 Πληθωρισμός εναρμονισμένου δείκτη και "πυρήνας" πληθωρισμού	13
Διάγραμμα 3 Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών Ιανουαρίου-Μαΐου, σε εκατ. ευρώ.....	14
Διάγραμμα 4 Ποσοστό ανεργίας, Ελλάδα και Ευρωζώνη	15
Διάγραμμα 5 Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης, σε εκατ. ευρώ	20
Διάγραμμα 6 Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις φορολογούμενων, σε εκατ. ευρώ	22
Διάγραμμα 7 Εισπράξεις-διαγραφές και νέα ληξιπρόθεσμα, σε εκατ. ευρώ	23
Διάγραμμα 8 Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων	25
Διάγραμμα 9 Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη	29
Διάγραμμα 10 Ποσοστό φτώχειας προ και μετά κοινωνικών μεταβιβάσεων	29
Διάγραμμα 11 Εξέλιξη μη εξυπηρετούμενων δανείων, σε δις ευρώ.....	32
Διάγραμμα 12 Αριθμός χωρών σε κανονική και αυξημένη παρακολούθηση.....	37

Σύνοψη

Με βάση τα έως τώρα διαθέσιμα δεδομένα η ελληνική οικονομία διατηρεί τη θετική δυναμική της στο δεύτερο τρίμηνο του 2019. Η μεταποίηση, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών και η απασχόληση, συνεχίζουν να αυξάνονται και η ανεργία συνεχίζει να μειώνεται. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσιάζει οριακή επιδείνωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος και ο πληθωρισμός παρουσίασε σημαντική μείωση τον Ιούνιο. Σε γενικές γραμμές η ελληνική οικονομία παραμένει σε φάση ανάκαμψης και αυτό αντικατοπτρίζεται τόσο στους βραχυχρόνιους δείκτες όσο και σε πρόδρομους οικονομικούς δείκτες όπως ο δείκτης PMI για τη μεταποίηση και ο δείκτης οικονομικής εμπιστοσύνης.

Επιπλέον, πρόσφατα, καταγράφονται θετικές εξελίξεις σε αρκετούς ακόμη τομείς. Ειδικότερα, θεωρούμε ιδιαίτερα ενθαρρυντική εξέλιξη την (οριακή) μείωση των ληξιπρόθεσμων φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων και ειδικότερα τη μεγάλη μείωση της δημιουργίας νέων ληξιπρόθεσμων φορολογικών υποχρεώσεων κατά το πρώτο εξάμηνο του 2019. Η συνεχιζόμενη ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και η επακόλουθη βελτίωση των εισοδημάτων, επιτρέπει στους φορολογούμενους να ανταποκριθούν καλύτερα στις φορολογικές τους υποχρεώσεις.

Θετική ήταν επίσης η δημοσιοποίηση των στοιχείων από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών της ΕΛΣΤΑΤ που κατέγραψε σημαντική μείωση του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού για το 2018 (εισοδήματα 2017). Συγκεκριμένα, το ποσοστό του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού μειώθηκε στο 31,8% δηλαδή κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες από το 34,8% του προηγούμενου έτους. Σημειώνουμε ότι το ποσοστό αυτό πριν από την κρίση ήταν κοντά στο 28% και κορυφώθηκε το 2014 στο 36%.

Σημειώνουμε επίσης δυο πρόσφατες εξελίξεις που συνδέονται με τη βελτίωση της διεθνούς αξιοπιστίας της χώρας. Πρώτον, την επιτυχημένη έκδοση 7ετούς τίτλου του ελληνικού δημοσίου που προσέλκυσε σημαντική ζήτηση από ξένους θεσμικούς επενδυτές και κατέγραψε μειωμένη απόδοση επιβεβαιώνοντας την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των διεθνών αγορών. Δεύτερον, την πρόσφατη αναβάθμιση της Ελλάδας από την Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης (Financial Action Task Force - FATF) όσον αφορά το ρυθμιστικό και επιχειρησιακό πλαίσιο καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές ενέργειες (ξέπλυμα χρήματος) και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Παρά τη γενική θετική εικόνα, το διεθνές περιβάλλον χαρακτηρίζεται από σημαντικό βαθμό αβεβαιότητας που πηγάζει από την όξυνση της εμπορικής αντιπαράθεσης μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας και τις συνεπακόλουθες αναταράξεις στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα που έχουν ως αποτέλεσμα την επιβράδυνση των ρυθμών μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας καθώς και από το ενδεχόμενο μιας άτακτης εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όσον αφορά το εσωτερικό περιβάλλον, η βασική εστία ανησυχίας αφορά τα δημοσιονομικά μεγέθη. Όπως έχουμε καταγράψει στα μηνιαία δημοσιονομικά στοιχεία του Γραφείου Προϋπολογισμού ήδη από τον Απρίλιο, παρουσιάζεται σημαντική επιδείνωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η υστέρηση αυτή δεν είναι εμφανής σε ταμειακούς όρους αλλά προκύπτει εφόσον επιβληθούν οι λογιστικές προσαρμογές του ESA και του προγράμματος

ενισχυμένης εποπτείας. Συγκεκριμένα, και με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, εκτιμούμε ότι το πρωτογενές αποτέλεσμα του πρώτου εξαμήνου έχει επιδεινωθεί κατά 2,1 δις σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους.

Ένα μέρος της υστέρησης οφείλεται σε συγκυριακούς παράγοντες όπως τα μειωμένα έσοδα και οι αυξημένες δαπάνες από το ΠΔΕ και το μειωμένο μέρισμα από την Τράπεζα της Ελλάδος. Σημαντικό μέρος, ωστόσο, οφείλεται στα επεκτατικά μέτρα που νομοθέτησε η προηγούμενη κυβέρνηση και αναμένεται να διευρυνθεί από την επιπρόσθετη μείωση του ΕΝΦΙΑ (205 εκατ. ευρώ) που νομοθέτησε η σημερινή κυβέρνηση. Λαμβάνοντας υπόψη το ιδιαίτερα υψηλό πρωτογενές πλεόνασμα του 2018 και τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία, εκτιμούμε ότι ο στόχος του 3,5% για το 2019 παραμένει εφικτός, ωστόσο, έχουν αυξηθεί οι δημοσιονομικοί κίνδυνοι.

Η Ελλάδα εξήλθε από μια μακροχρόνια ύφεση και η ανάκαμψη που ξεκίνησε το 2017 μπορεί να απειληθεί από την επιβράδυνση που υπάρχει στην υπόλοιπη Ευρωζώνη. Η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ γίνεται περισσότερο επεκτατική, ωστόσο, η χώρα μας δεν επωφελείται επαρκώς από τις ευνοϊκές επιδράσεις της νομισματικής χαλάρωσης. Στο προσεχές διάστημα, θα πρέπει να προωθηθούν οι απαραίτητες ενέργειες που θα διασφαλίσουν την αναβάθμιση των ελληνικών κρατικών ομολόγων σε επενδυτική βαθμίδα ώστε να γίνουν επιλέξιμα για συμμετοχή σε ένα νέο γύρο νομισματικής χαλάρωσης εκ μέρους της ΕΚΤ. Κάτι τέτοιο θα οδηγήσει σε περαιτέρω αποκλιμάκωση του κόστους δανεισμού για το σύνολο της οικονομίας και θα έχει ευνοϊκές επιδράσεις στη βιωσιμότητα του χρέους και στους ρυθμούς ανάπτυξης.

Πέρα όμως από τη νομισματική χαλάρωση θα πρέπει και η δημοσιονομική πολιτική να συνηγορήσει προς την ίδια κατεύθυνση. Στο πλαίσιο αυτό, η μείωση των δημοσιονομικών στόχων αποτελεί εύλογο αίτημα από την πλευρά της χώρας μας και δηλωμένη πρόθεση σχεδόν του συνόλου των πολιτικών δυνάμεων. Ο πρόσθετος δημοσιονομικός χώρος θα μπορούσε να επιτρέψει τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, την αύξηση των δημόσιων επενδύσεων και την ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας, υποστηρίζοντας τελικά τους ρυθμούς μεγέθυνσης. Όπως έχουμε επισημάνει σε προηγούμενη Έκθεση, η δημοσιονομική πολιτική έχει αναδιανεμητικό χαρακτήρα και κάθε κυβέρνηση τη διαχειρίζεται ανάλογα με τις πολιτικές της προτεραιότητες, για αυτό και η κατανομή του δημοσιονομικού χώρου αποτελεί ζήτημα πολιτικής συζήτησης και αντιπαράθεσης. Αυτό είναι απόλυτα φυσιολογικό στη δημοκρατία, προϋποθέτει όμως σεβασμό στα δημοσιονομικά περιθώρια προκειμένου να μην τεθεί σε αμφισβήτηση η αξιοπιστία της χώρας.

Summary

According to currently available data the Greek economy retains its positive momentum in the second quarter of 2019. Manufacturing, exports of goods and services and employment continue to grow and unemployment continues to decline. The current account balance deteriorated marginally compared to the previous year and inflation declined sharply in June. In general, the Greek economy remains in a recovery phase and this is reflected in both short-term and leading economic indicators such as the manufacturing PMI and the Economic Sentiment Indicator.

Moreover, there are positive recent developments in several other areas. In particular, we note the (marginal) reduction of tax and social security arrears to be particularly encouraging, especially the large reduction in the creation of new tax arrears in the first half of 2019. The continued recovery of economic activity and incomes allows taxpayers to better meet their tax obligations.

Another positive development was the release of the ELSTAT Survey on Income and Living Conditions (SILC) that recorded a significant reduction in the population at risk of poverty and social exclusion for 2018 (2017 incomes). Specifically, the percentage of the population at risk of poverty and social exclusion decreased to 31.8%, i.e. by three percentage points from 34.8% the previous year. Note that the pre-crisis rate was close to 28% and peaked at 36% in 2014.

We also take note of two recent developments related to the country's international credibility. First, the successful issuance of the 7-year title that attracted significant demand from foreign institutional investors and recorded a low yield. Second, the recent upgrade of Greece by the Financial Action Task Force (FATF) on the regulatory and operational framework for combating money laundering and terrorism financing.

Despite the overall positive outlook, the international environment is characterized by a significant degree of uncertainty stemming from the sharpening of the US-China trade tensions and the related shocks in the international financial system resulting in slowing world economic growth rates. The likelihood of a no deal Brexit event also contributes to this climate of uncertainty.

Regarding the domestic environment, the main concern relates to fiscal developments. As we have already recorded in the monthly fiscal data report of the Parliamentary Budget Office on April, there is a significant deterioration compared to the previous year. This shortfall is not apparent in cash terms but becomes evident after applying the adjustments following ESA and Enhanced Surveillance Programme rules. Specifically, and based on available data, we estimate that the primary result of the first semester has deteriorated by 2.1 billion euros compared to the same period last year.

Part of the shortfall is due to circumstantial factors such as reduced revenue and increased expenditure from the Public Investment Programme and reduced dividend from the Bank of Greece. However, a significant part is due to the expansionary measures adopted by the previous government and is expected to increase by the additional reduction of ENFIA property tax (€ 205 million) that the current government has legislated. Given the particularly high primary surplus of 2018 and the available data, we estimate that the target of 3.5% for 2019 remains feasible but fiscal risks have increased.

Greece has come out of a long recession and the recovery that began in 2017 could be threatened by the slowdown in the rest of the Eurozone. The ECB's monetary policy is becoming more accommodating, but Greece does not enjoy the full positive effects from monetary easing. Necessary steps should be taken to ensure that the Greek government bonds are upgraded to investment grade so as to become eligible for a new round of monetary easing by the ECB. This will further reduce borrowing costs for the economy as a whole and improve debt sustainability and growth rates.

In addition to monetary easing, fiscal policy should also move towards the same direction. In this context, the reduction of fiscal targets is a reasonable request on the part of our country and has the support of almost all political parties. The additional fiscal space could allow for reduction of the tax burden, increase in public investment and enhancement of social protection, eventually supporting growth rates. As we have noted in the past, fiscal policy is redistributive and every government is entitled to make relevant policy choices according to its political priorities. Therefore, the allocation of fiscal space is a matter of political debate. This is perfectly normal in a democracy, but fiscal margins should be respected so that the country's credibility is not called into question.

1. Μακροοικονομικές εξελίξεις

1.1. Διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον

Η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη παραμένει υποτονική. Οι ΗΠΑ αύξησαν περαιτέρω τους δασμούς τους για ορισμένες εισαγωγές προϊόντων από την Κίνα η οποία με τη σειρά της ανταπέδωσε αυξάνοντας τους δασμούς σε ένα υποσύνολο των εισαγωγών της από τις ΗΠΑ. Σύμφωνα με την επικαιροποιημένη έκθεση του ΔΝΤ (World Economic Outlook) του Ιουλίου, η κλιμάκωση του εμπορικού πολέμου αποτράπηκε μετά τη διάσκεψη κορυφής της G20 τον Ιούνιο του 2019.

Παρόλα αυτά, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικοί παράγοντες που δρουν ανασχετικά στην παγκόσμια ανάπτυξη. Για παράδειγμα, οι εμπορικές εντάσεις και το ενδεχόμενο άτακτης εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ επιτείνουν την αβεβαιότητα, ενώ και οι αυξανόμενες γεωπολιτικές εντάσεις προκάλεσαν αναταράξεις στις τιμές της ενέργειας.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ η παγκόσμια οικονομία προβλέπεται να διατηρήσει θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και συγκεκριμένα 3,2% για το 2019 και 3,5% το 2020. Τα στοιχεία για το ΑΕΠ που έχουν ήδη ανακοινωθεί, δείχνουν ότι σε συνδυασμό με τον χαμηλό πληθωρισμό η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα είναι ασθενέστερη από όσο αναμενόταν. Οι επενδύσεις και η ζήτηση για διαρκή καταναλωτικά αγαθά είναι υποτονικές τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναδυόμενες οικονομίες, καθώς οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά δείχνουν απροθυμία για δαπάνες μακροπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα. Κατά συνέπεια το παγκόσμιο εμπόριο παραμένει υποτονικό.

Η δυναμική της παγκόσμιας ανάπτυξης (σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΔΝΤ) διαφοροποιείται μεταξύ των ανεπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών. Στις ανεπτυγμένες χώρες, ο ρυθμός μεγέθυνσης για το 2019 προβλέπεται στο 1,9%, ενώ για το 2020 στο 1,7%. Η οικονομία των ΗΠΑ αναμένεται να επιβραδύνει (2,6% για το 2019 και 1,9% για το 2020) όπως και της Ιαπωνίας (0,9% για το 2019 και 0,4% για το 2020), ενώ για τις οικονομίες της Ευρωζώνης προβλέπεται μεγέθυνση 1,3% για το 2019 και 1,6% για το 2020. Για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες η πρόβλεψη είναι 4,1% για το 2019 και 4,7% το 2020, ωστόσο η κινεζική οικονομία αναμένεται να επιβραδύνει (6,2% το 2019 και 6,0% το 2020) εξαιτίας των δασμών που επέβαλαν οι ΗΠΑ.

Οι πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι λιγότερο αισιόδοξες, καθώς ο ρυθμός μεγέθυνσης προβλέπεται να διαμορφωθεί σε 1,2% για το 2019 και 1,4% για το 2020. Σημειώνεται ότι για το 2020 ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ αναθεωρήθηκε προς τα κάτω σε σχέση με τις εαρινές προβλέψεις κατά 0,1 ποσοστιαίες μονάδες.

Σημαντική ωστόσο είναι και η αύξηση της παγκόσμιας οικονομικής αβεβαιότητας. Ο δείκτης αβεβαιότητας διεθνούς οικονομικής πολιτικής (GEPU) αντικατοπτρίζει τη σχετική συχνότητα χρήσης της τριάδας των όρων «οικονομία», «πολιτική» και «αβεβαιότητα» στα δημοσιεύματα σε εφημερίδες εθνικής κυκλοφορίας των χωρών που τον συνθέτουν σε μηνιαία βάση¹. Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα ο δείκτης έχει κορυφές (αιχμές) σε

---

¹ Ο GEPU είναι ένας σταθμισμένος, με βάση το ΑΕΠ, μέσος δείκτης των εθνικών δεικτών 20 χωρών: Αυστραλία, Βραζιλία, Καναδάς, Χιλή, Κίνα, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ινδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ιαπωνία, Μεξικό, Ολλανδία, Ρωσία, Νότια Κορέα, Ισπανία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον δείκτη και τις συνιστώσες του παρέχονται στην ιστοσελίδα Economic Policy Uncertainty και στο Davis, Steven J., 2016. "An Index of Global Economic Policy Uncertainty," Macroeconomic Review, October. Για τους εθνικούς δείκτες ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ανατρέξει στους Baker, Scott, Nicholas Bloom and Steven J. Davis, 2016. "Measuring Economic Policy Uncertainty," Quarterly Journal of Economics.

διάφορα σημαντικά γεγονότα² που επηρέασαν την παγκόσμια οικονομική πολιτική και ενίσχυσαν την αβεβαιότητά της. Ο δείκτης κατά το τελευταίο έτος, παρά τις όποιες διακυμάνσεις, έχει αυξητική τάση και βρίσκεται σε ιστορικά υψηλά επίπεδα, γεγονός που αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη πολιτική αβεβαιότητα στην παγκόσμια οικονομία.

Διάγραμμα 1 Δείκτης αβεβαιότητας διεθνούς οικονομικής πολιτικής (GEPU)

Η παγκόσμια και η ευρωπαϊκή οικονομία ενδέχεται να επηρεαστούν αρνητικά από μια σειρά κινδύνων όπως:

- Η περαιτέρω αύξηση του εμπορικού προστατευτισμού και η κλιμάκωση των εμπορικών εντάσεων που επηρεάζουν αρνητικά το οικονομικό κλίμα και αποθαρρύνουν τις επενδύσεις.
- Η ενδεχόμενη άτακτη έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ και η άνοδος του ευρωσκεπτικισμού και του λαϊκισμού σε αρκετές χώρες της ΕΕ.
- Η επιβράδυνση στην Ευρωζώνη, ιδιαίτερα στους τομείς των εξαγωγών και της μεταποίησης που οφείλεται στη συρρίκνωση της εξωτερικής ζήτησης και θα μπορούσε να επιδεινωθεί από μια ενδεχόμενη επιβολή δασμών από τις ΗΠΑ.
- Οι εντάσεις στον Περσικό Κόλπο και η επίδρασή τους στις τιμές του πετρελαίου και της ενέργειας.
- Η πιθανότητα ισχυρότερης σε σχέση με τις προβλέψεις επιβράδυνσης της κινεζικής οικονομίας.

² Γεγονότα όπως η Ασιατική και Ρωσική χρηματοοικονομική κρίση κατά το τέλος της δεκαετίας του 1990, η 11^η Σεπτεμβρίου 2001, η έναρξη του 2^{ου} Πολέμου στον Περσικό Κόλπο το 2003, η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, καθώς και τα πιο πρόσφατα γεγονότα της κρίσης χρέους στην Ευρωζώνη (Ελλάδα), το δημοψήφισμα του Brexit, η μεταναστευτική κρίση και οι εμπορικές εντάσεις.

1.2. Εγχώριο περιβάλλον

ΑΕΠ και συνιστώσες

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η ελληνική οικονομία παρουσίασε θετικό ρυθμό μεγέθυνσης 1,3% το πρώτο τρίμηνο του 2019 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2018 (έναντι 1,2% στην Ευρωζώνη), διατηρώντας τη θετική πορεία των προηγούμενων τριμήνων. Ο ρυθμός μεγέθυνσης του τέταρτου τριμήνου του 2018 αναθεωρήθηκε ελαφρώς προς τα κάτω στο 1,5%.

Η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας σε ετήσια βάση οφείλεται κυρίως στη θετική επίδοση των Επενδύσεων (+7,9%), των Εξαγωγών (+4,0%) και στην άνοδο της Ιδιωτικής Κατανάλωσης (+0,8%). Αντίθετα, η Δημόσια Κατανάλωση κατέγραψε πτώση (-4,1%), ενώ αρνητική συμβολή στο ΑΕΠ είχε η αύξηση των Εισαγωγών (+9,5%).

Πίνακας 1 ΑΕΠ και συνιστώσες, ποσοστιαίες μεταβολές (%)

		2018-Q1	2018-Q2	2018-Q3	2018-Q4	2019-Q1
Ιδιωτική Κατανάλωση	ετήσια	0,5	1,3	1,1	1,1	0,8
	τριμηνιαία	0,5	0,6	0,1	-0,2	0,2
Δημόσια Κατανάλωση	ετήσια	-0,3	-3,9	-4,5	-1,4	-4,1
	τριμηνιαία	-2,4	-1,8	1,6	1,2	-5,0
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	ετήσια	-9,0	19,1	-22,8	-26,5	7,9
	τριμηνιαία	-26,4	18,3	-13,7	-2,2	8,1
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	ετήσια	8,6	9,2	6,9	10,1	4,0
	τριμηνιαία	3,6	2,6	2,2	1,4	-2,1
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	ετήσια	-7,5	2,8	15,6	2,1	9,5
	τριμηνιαία	-2,0	5,0	7,5	-7,6	5,0
ΑΕΠ	ετήσια	2,6	1,6	2,1	1,5	1,3
	τριμηνιαία	0,5	0,2	0,9	-0,1	0,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί

Η αύξηση των επενδύσεων οφείλεται κατά κύριο λόγο στις κατηγορίες Μεταφορικός Εξοπλισμός και Οπλικά Συστήματα (ετήσια αύξηση 19%), Άλλες Κατασκευές (ετήσια αύξηση 10,9%) καθώς και στην κατηγορία Κατοικίες με ετήσια αύξηση 6,4%. Αντίθετα, οι κατηγορίες επενδύσεων που παρουσίασαν αρνητική μεταβολή σε ετήσια βάση το πρώτο τρίμηνο του 2019 ήταν τα Άλλα Προϊόντα (-1,7%), ο Εξοπλισμός Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνίας (-0,5%) και τα Αγροτικά Προϊόντα (-0,4%).

Αναφορικά με τους βραχυχρόνιους δείκτες, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος (Economic Sentiment Indicator, ESI) διαμορφώθηκε στις 105,3 μονάδες τον Ιούλιο του 2019, αυξημένος

σε σχέση με τον Ιούνιο του 2019 (101,0). Η σημαντική βελτίωση αποδίδεται σε αύξηση της εμπιστοσύνης και του οικονομικού κλίματος σε όλους του επιμέρους υπο-δείκτες (βιομηχανία, υπηρεσίες, λιανικό εμπόριο, κατασκευές και καταναλωτική εμπιστοσύνη). Ο Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής παρουσίασε τον Μάιο του 2019 μείωση κατά 1,2% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2018 έναντι αύξησης 1,0% που σημειώθηκε κατά τον Μάιο του 2018 σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2017, εξαιτίας της πτώσης της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος (-13,1%). Αντίθετα, ο υπο-δείκτης που αφορά τη Μεταποίηση αυξήθηκε κατά 2,1% σε ετήσια βάση τον Μάιο του 2019. Την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 2019 ο Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής αυξήθηκε κατά 1,2% σε ετήσια βάση, εξαιτίας της αύξησης του υπο-δείκτη της Μεταποίησης κατά 2,2% σε ετήσια βάση. Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο του Μαΐου 2019 παρουσίασε μείωση σε ετήσια βάση κατά 2,0% ενώ σε εποχικά διορθωμένους όρους αυξήθηκε κατά 0,4% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Ο Δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο κατά τον ίδιο μήνα μειώθηκε κατά 2,4% σε ετήσια βάση, ενώ σε εποχικά διορθωμένους όρους αυξήθηκε κατά 0,3% σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Τέλος, ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών στη Μεταποίηση (PMI) διαμορφώθηκε στις 54,6 μονάδες τον Ιούλιο του 2019, αυξημένος σε σχέση με τον Ιούνιο του ίδιου έτους (52,4) καταγράφοντας υψηλό τριών μηνών. Βασικός παράγοντας της πρόσφατης ενίσχυσης των επιχειρησιακών συνθηκών ήταν η δριμεία αύξηση των νέων παραγγελιών μέσα σε ένα μήνα. Η τιμή του δείκτη υπέδειξε σημαντική βελτίωση της υγείας του τομέα, επεκτείνοντας την τρέχουσα περίοδο συνεχούς ανάπτυξης σε 26 συνεχείς μήνες.

Με βάση τα ανωτέρω, η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας αναμένεται να συνεχιστεί, παρά την αυξημένη αβεβαιότητα από το εξωτερικό περιβάλλον και την επιβράδυνση της οικονομίας της Ευρωζώνης. Όπως επισημαίνεται στις Θερινές Προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο ρυθμός μεγέθυνσης για το 2019 αναμένεται στο 2,1% και για το 2020 στο 2,2%. Σημειώνεται ότι η πρόβλεψη για το 2019 έχει αναθεωρηθεί οριακά προς τα κάτω (από 2,3%).

Οι κίνδυνοι για την ελληνική οικονομία συνδέονται με την αβεβαιότητα που αφορά την παγκόσμια οικονομία καθώς μια περαιτέρω επιβράδυνση στην παγκόσμια ανάπτυξη ενδέχεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις και στον εγχώριο ρυθμό μεγέθυνσης μέσω των εξαγωγών. Παράλληλα, το ενδεχόμενο μια άτακτης εξόδου του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ θα επηρεάσει αρνητικά τις ελληνικές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Επιπλέον, η αστάθεια στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και η αύξηση της αποστροφής κινδύνου των διεθνών επενδυτών θα μπορούσε να επιβραδύνει τη συνεχιζόμενη υποχώρηση του κόστους δανεισμού για το Ελληνικό Δημόσιο και συνακόλουθα για τον ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, το ενδεχόμενο πρόσθετης νομισματικής χαλάρωσης από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την τόνωση της οικονομίας της Ευρωζώνης αναμένεται να επιδράσει θετικά στην ευρωπαϊκή και ελληνική οικονομία.

Ρευστότητα

Ο συνολικός δανεισμός του ιδιωτικού τομέα (επιχειρήσεις και νοικοκυριά) από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα συνεχίζει την καθοδική του πορεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Ιούνιο του 2019 το υπόλοιπο των δανείων ήταν 160,84 δις ευρώ, μειωμένο κατά 17,63 δις ευρώ (9,9%) σε ετήσια βάση και κατά 1,02 δις ευρώ (0,6%) σε τριμηνιαία βάση.

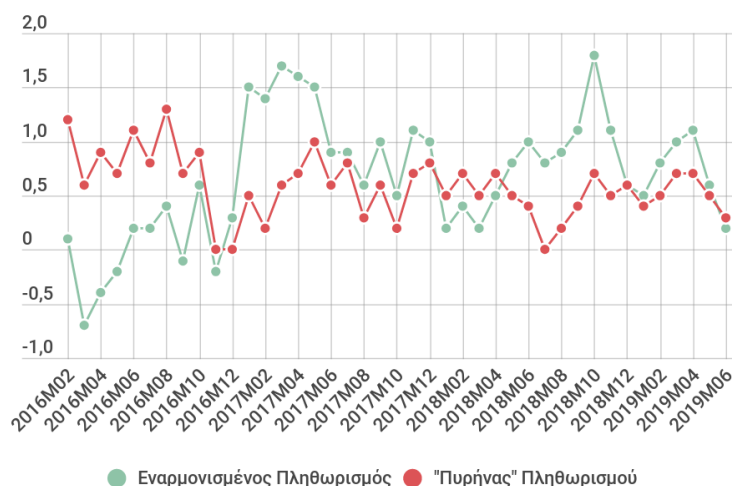
Αναφορικά με τις καταθέσεις επιχειρήσεων και νοικοκυριών, τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος καταγράφουν το ποσό των 136,94 δις ευρώ τον Ιούνιο του 2019, αυξημένο κατά 7,51 δις ευρώ (5,8%) σε ετήσια βάση και κατά 3,65 δις ευρώ (2,7%) σε τριμηνιαία βάση.

Συνέπεια της βελτιωμένης ρευστότητας των τραπεζών ήταν και η βελτίωση της ρευστότητας της ιδιωτικής οικονομίας, όπως μετριέται από τις ακαθάριστες ροές νέων δανείων (δηλαδή, το σύνολο δανείων τακτής λήξης χωρίς την αφαίρεση των αποπληρωμών εκ μέρους των δανειοληπτών). Οι ροές νέων δανείων το δωδεκάμηνο μέχρι και τον Ιούνιο του 2019, είναι αυξημένες (11.903 εκατ. ευρώ) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2018 (9.713 εκατ. ευρώ). Τα νέα δάνεια προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις αυξήθηκαν (από 8.171 εκατ. ευρώ σε 10.302 εκατ. ευρώ) ενώ τα άλλα νέα δάνεια (στεγαστικά, καταναλωτικά, ελεύθεροι επαγγελματίες) αυξήθηκαν ελαφρώς (από 1.542 σε 1.601 εκατ. ευρώ).

Πληθωρισμός

Ο πληθωρισμός (ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή) ανήλθε στο 0,2% τον Ιούνιο του 2019 σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, μειωμένος σε σχέση με τον Ιούνιο του 2018 (1,0%), αλλά και σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα (0,6%).

Διάγραμμα 2 Πληθωρισμός εναρμονισμένου δείκτη και "πυρήνας" πληθωρισμού

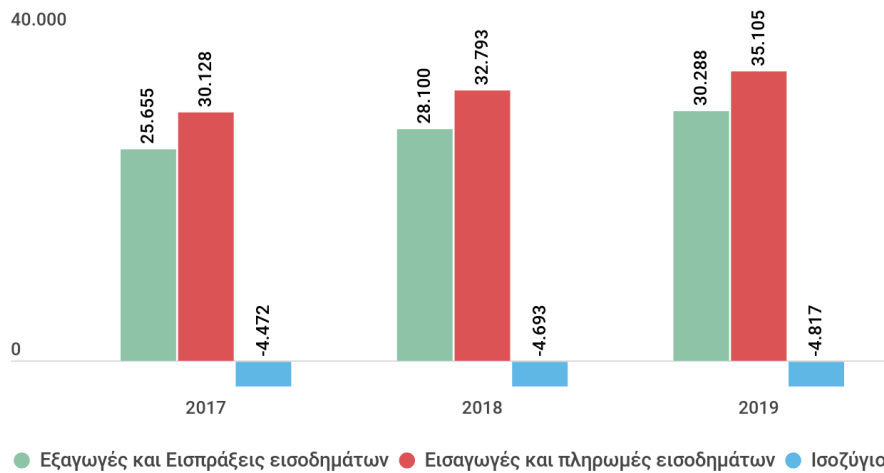
Ο «πυρήνας» του πληθωρισμού (δεν περιλαμβάνει την ενέργεια και τα μη επεξεργασμένα τρόφιμα), παραμένει ιδιαίτερα χαμηλός, στο 0,3%. Η κάμψη αυτή του πληθωρισμού δείχνει πιθανή επιβράδυνση στη δυναμικότητα της ελληνικής οικονομίας. Στην Ευρωζώνη τόσο ο εναρμονισμένος δείκτης όσο και ο «πυρήνας» ήταν στο 1,3% τον Ιούνιο.

Εξωτερικός τομέας

Στο πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου 2019, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρουσιάζει οριακή επιδείνωση κατά 124 εκατ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2018. Η διεύρυνση του ελλείμματος είναι αναμενόμενη συνέπεια των θετικών ρυθμών μεγέθυνσης και της επιβράδυνσης της παγκόσμιας και ευρωπαϊκής οικονομίας. Συγκεκριμένα, παρατηρείται επιβράδυνση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών (6,1% το 2019 έναντι 10,7% το 2018), ενώ επιβραδύνεται και ο ρυθμός αύξησης των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών (7,8% το 2019 έναντι 9,9% το 2018). Οι εισπράξεις εισοδημάτων (πρωτογενών και

δευτερογενών) αυξήθηκαν κατά 16,2% το πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου 2019, ενώ κατά την ίδια περίοδο του 2018 είχαν καταγράψει θετικό ρυθμό μεταβολής 4,0%. Οι πληρωμές εισοδημάτων αυξήθηκαν οριακά από 1,76% κατά το πρώτο πεντάμηνο του 2018 (σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2017) σε 1,96% κατά την αντίστοιχη περίοδο του 2019.

Διάγραμμα 3 Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών Ιανουαρίου-Μαΐου, σε εκατ. ευρώ

Ειδικά για τον μήνα Μάιο, το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών βελτιώθηκε κατά 263 εκατ. ευρώ σε ετήσια βάση, εξέλιξη που οφείλεται κυρίως στο ισοζύγιο δευτερογενών εισοδημάτων (αύξηση πλεονάσματος κατά 736 εκατ. ευρώ) και στα ισοζύγια υπηρεσιών και πρωτογενών εισοδημάτων (αύξηση πλεονάσματος κατά 88 και 195 εκατ. ευρώ αντίστοιχα).

Στην αύξηση του πλεονάσματος των δευτερογενών εισοδημάτων συνετέλεσαν η αύξηση κατά 769 εκατ. ευρώ των εισπράξεων της Γενικής Κυβέρνησης και η ταυτόχρονη μείωση των πληρωμών κατά 23 εκατ. ευρώ. Στο ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων σημαντική ήταν η συμβολή της μείωσης των πληρωμών από επενδύσεις κατά 119 εκατ. ευρώ, ενώ η αύξηση του πλεονάσματος στο ισοζύγιο υπηρεσιών οφείλεται κυρίως στην αύξηση των ταξιδιωτικών εισπράξεων και των εισπράξεων από μεταφορές κατά 137 και 78 εκατ. ευρώ αντίστοιχα.

Ιδιαίτερα αρνητική εξέλιξη ήταν η αύξηση κατά 756 εκατ. ευρώ του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών κατά τον Μάιο του 2019 σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2018, εξέλιξη που οφείλεται αφενός στην επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου των εξαγωγών, η οποία είναι αποτέλεσμα της μείωσης της αξίας των εξαγωγών καυσίμων και αφετέρου στην επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης των εισαγωγών.

Ανεργία

Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα το πρώτο τρίμηνο του 2019 διαμορφώθηκε στο 19,2%, μειωμένο σε ετήσια βάση (από 21,2% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2018) και ελαφρώς αυξημένο σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (18,7%).

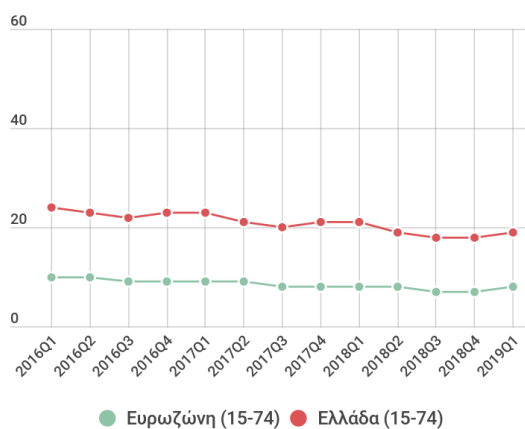

Στην Ευρωζώνη, το ποσοστό ανεργίας το πρώτο τρίμηνο του 2019 διαμορφώθηκε στο 8,1%, αυξημένο κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε τριμηνιαία βάση και μειωμένο κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε ετήσια βάση.

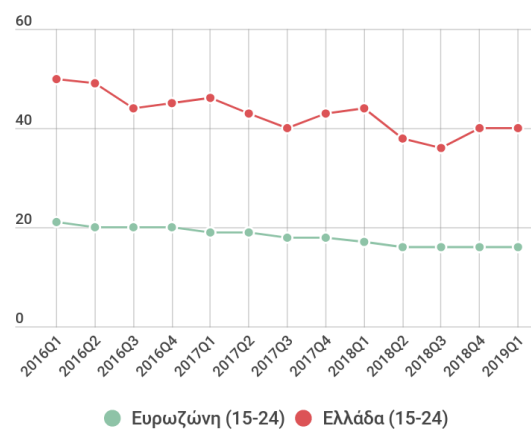
Σύμφωνα με τη Μηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, η εποχικά διορθωμένη ανεργία για τον Απρίλιο του 2019 διαμορφώθηκε σε 17,6% έναντι 19,8% τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους και 18,2% τον Μάρτιο του 2019. Ο αριθμός των ανέργων τον Απρίλιο του 2019 ανήλθε σε 833.858 άτομα, μειωμένος κατά 107.290 άτομα σε σχέση με τον Απρίλιο του 2018 (-11,4%) και κατά 26.925 άτομα σε σχέση με τον Μάρτιο του 2019 (-3,1%).

Διάγραμμα 4 Ποσοστό ανεργίας, Ελλάδα και Ευρωζώνη

4Α Ανεργία στο σύνολο του πληθυσμού (15-74 ετών)

4Β Ανεργία στους νέους (15-24 ετών)

Η ανεργία στους νέους κάτω των 25 ετών αυξήθηκε στο 40,9% το πρώτο τρίμηνο του 2019 από 40,0% το τελευταίο τρίμηνο του 2018, παρουσιάζοντας, ωστόσο, μείωση σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2018 (44,4%). Το αντίστοιχο ποσοστό στην Ευρωζώνη το πρώτο τρίμηνο του 2019 παρουσιάζει μία μικρή αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ανερχόμενο σε 16,5%, (από 16,3%), ενώ παρουσιάζει μείωση σε ετήσια βάση (17,8% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2018). Επιπλέον, όσον αφορά την Ελλάδα, η ανεργία των νέων κάτω των 25 ετών διαμορφώθηκε σε 30,4% τον Απρίλιο του 2019 έναντι 40,3% τον Απρίλιο του 2018.

Απασχόληση

Σύμφωνα με τα στοιχεία της τριμηνιαίας Έρευνας Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ για το πρώτο τρίμηνο του 2019, η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 2,4% (90,25 χιλ. άτομα) σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, ενώ μειώθηκε κατά 0,5% (19,74 χιλ. άτομα) σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο.

Με βάση τα μηνιαία στοιχεία το σύνολο των απασχολούμενων τον Απρίλιο του 2019 ανήλθε σε 3.891.618 άτομα, αριθμός αυξημένος κατά 74.993 άτομα σε σχέση με τον Απρίλιο του 2018 (2,0%) και κατά 26.926 άτομα σε σχέση με τον Μάρτιο του 2019 (0,7%).

Όσον αφορά τη μερική και την προσωρινή απασχόληση, τα ποσοστά τους στο πρώτο τρίμηνο του 2019 έχουν διαφορετική συμπεριφορά τόσο μεταξύ τους όσο και σε ετήσια βάση και

σαφώς παραμένουν χαμηλότερα από το μέσο όρο της Ευρωζώνης. Πιο συγκεκριμένα, η μερική απασχόληση είναι στο 9,1% του συνόλου της απασχόλησης (έναντι 9,5% πέρσι) ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ευρωζώνη είναι 21,5% (παρέμεινε σταθερό σε σχέση με πέρσι). Η προσωρινή απασχόληση αύξησε το ποσοστό της στο 10,3% του συνόλου των μισθωτών (έναντι 9,3% πέρσι), ενώ στην Ευρωζώνη ήταν στο 15,4% (έναντι 15,7% πέρσι).

Ροές μισθωτής εργασίας

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας που τηρούνται στο σύστημα ΕΡΓΑΝΗ, στο επτάμηνο Ιανουάριος-Ιούλιος του 2019 καταγράφηκαν 1.669.921 προσλήψεις και 1.388.146 αποχωρήσεις διαμορφώνοντας ένα θετικό ισοζύγιο 281.775 θέσεων μισθωτής εργασίας. Η μερική (και εκ περιτροπής) απασχόληση αντιστοιχούσε στο 52,22% των νέων προσλήψεων για την ίδια περίοδο του 2019, σχεδόν σταθερή σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2018 (51,65%).

Αμοιβές

Με βάση στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής ο Δείκτης Μισθολογικού Κόστους στο σύνολο της οικονομίας³ για το πρώτο τρίμηνο του 2019 (εποχικά διορθωμένος) παρουσιάζει αύξηση κατά 1,8% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο Δείκτη του πρώτου τριμήνου 2018, έναντι ετήσιας αύξησης 5,0% το 2018 σε σχέση με το 2017.

Διαθέσιμο εισόδημα

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τους τριμηνιαίους μη χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς θεσμικών τομέων για το πρώτο τρίμηνο του 2019 το διαθέσιμο εισόδημα του τομέα των νοικοκυριών και των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ) (S.1M) αυξήθηκε κατά 4,9% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, από 26,7 δις ευρώ σε 28,0 δις ευρώ. Η παρατηρούμενη αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση τόσο της κατανάλωσης όσο και της αποταμίευσης των νοικοκυριών.

---

³ Περιλαμβάνει τους τομείς Β έως Σ της Στατιστικής Ταξινόμησης των Οικονομικών Δραστηριοτήτων ΣΤΑΚΟΔ 08/NACE Rev. 2. Δεν περιλαμβάνονται ο πρωτογενής τομέας και οι δραστηριότητες των νοικοκυριών.

2. Δημοσιονομικές εξελίξεις

2.1. Δημοσιονομικά στοιχεία πρώτου εξαμήνου 2019

Σύμφωνα με την εκτίμηση του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, το Ενοποιημένο Πρωτογενές Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης με προσαρμογές το πρώτο εξάμηνο του 2019 εμφανίζεται μειωμένο κατά 2.138 εκατ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του προηγούμενου έτους.

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός παρουσιάζει αυξημένο ταμειακό πρωτογενές πλεόνασμα κατά 427 εκατ. ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Στην πλευρά των εσόδων, εμφανίζονται αυξημένα τα φορολογικά έσοδα κατά 160 εκατ. ευρώ και μειωμένα τα έσοδα του ΠΔΕ κατά 194 εκατ. ευρώ.

Στην πλευρά των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού παρατηρείται αύξηση κατά 1.804 εκατ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο πρώτο εξάμηνο του προηγούμενου έτους, η οποία αποδίδεται στην αύξηση των πρωτογενών δαπανών κατά 613 εκατ. ευρώ, στην αύξηση των δαπανών για τόκους κατά 674 εκατ. ευρώ και στην αύξηση των δαπανών ΠΔΕ κατά 516 εκατ. ευρώ.

Αναφορικά με τους υπόλοιπους υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης, τα Νομικά Πρόσωπα εμφανίζουν μειωμένα έσοδα κατά 267 εκατ. ευρώ και μειωμένες δαπάνες κατά 402 εκατ. ευρώ, καταλήγοντας σε ένα ταμειακό πρωτογενές πλεόνασμα αυξημένο κατά 102 εκατ. ευρώ σε σχέση με πέρσι.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης καταγράφουν μειωμένα έσοδα κατά 322 εκατ. ευρώ και μειωμένες δαπάνες κατά 215 εκατ. ευρώ, με συνέπεια το πρωτογενές πλεόνασμά τους να είναι μειωμένο κατά 109 εκατ. ευρώ σε σχέση με πέρσι. Η μείωση των εσόδων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης οφείλεται κυρίως στις μειωμένες μεταβιβάσεις από τον Κρατικό Προϋπολογισμό κατά 336 εκατ. ευρώ.

Οι Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης καταγράφουν αυξημένα έσοδα κατά 1.328 εκατ. ευρώ και αυξημένες δαπάνες κατά 1.797 εκατ. ευρώ, με συνέπεια τη μείωση του πρωτογενούς πλεονάσματός τους κατά 468 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του 2018. Η αύξηση των εσόδων των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης οφείλεται κυρίως στις αυξημένες μεταβιβάσεις από τον Κρατικό Προϋπολογισμό κατά 963 εκατ. ευρώ και στις αυξημένες ασφαλιστικές εισφορές κατά 329 εκατ. ευρώ (το τελευταίο δεν φαίνεται στη συνοπτική ταξινόμηση του πίνακα που ακολουθεί).

Τέλος, η αύξηση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων της Γενικής Κυβέρνησης κατά 161 εκατ. ευρώ το εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου του 2019 έναντι μείωσης κατά 602 εκατ. ευρώ το αντίστοιχο εξάμηνο του 2018 είχε αρνητική επίπτωση στο πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2019.

Έκθεση Β τριμήνου 2019

Πίνακας 2 Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης, Ιανουάριος – Ιούνιος, σε εκατ. ευρώ

	2018	2019	Διαφορά
Κρατικός Προϋπολογισμός			
Καθαρά Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού	21.894	23.450	1.556
Φορολογικά Έσοδα	20.822	20.982	160
Μη Φορολογικά και μη Τακτικά Έσοδα	2.128	3.442	1.314
Επιστροφές φόρων	2.305	2.029	-276
Έσοδα ΠΔΕ	1.248	1.054	-194
Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	24.333	26.137	1.804
Πρωτογενείς δαπάνες	20.978	21.590	613
Τόκοι	2.399	3.074	674
Δαπάνες ΠΔΕ	956	1.473	516
Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού	-46	381	427
Νομικά Πρόσωπα εκτός Κρατικού Προϋπολογισμού			
Έσοδα	6.028	5.762	-267
<i>εκ των οποίων μεταβιβάσεις</i>	<i>3.588</i>	<i>3.566</i>	<i>-22</i>
Δαπάνες	5.264	4.862	-402
<i>εκ των οποίων τόκοι</i>	<i>181</i>	<i>148</i>	<i>-33</i>
Πρωτογενές Αποτέλεσμα Νομικών προσώπων	945	1.048	102
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)			
Έσοδα	3.085	2.764	-322
<i>εκ των οποίων μεταβιβάσεις</i>	<i>1.947</i>	<i>1.611</i>	<i>-336</i>
Δαπάνες	2.825	2.610	-215
<i>εκ των οποίων τόκοι</i>	<i>28</i>	<i>26</i>	<i>-2</i>
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΟΤΑ	288	179	-109
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)			
Έσοδα	19.810	21.138	1.328
<i>εκ των οποίων μεταβιβάσεις</i>	<i>8.940</i>	<i>9.903</i>	<i>963</i>
Δαπάνες	18.705	20.501	1.797
<i>εκ των οποίων τόκοι</i>	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>-1</i>
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ΟΚΑ	1.107	639	-468
Πρωτογενές Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης			
Πρωτογενές Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (μη ενοποιημένο)	2.294	2.247	-47
Ενδοκυβερνητικοί τόκοι	-472	-476	-5
Επίπτωση μεταβολής ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων	602	-161	-763
Μεταφορά εσόδων από ANFA και SMP	-314	-935	-621
Έσοδα αποκρατικοποιήσεων	-174	-1.122	-947
Προσαρμογές αναδρομικών αποδοχών	0	240	240
Ενοποιημένο Πρωτογενές Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης με προσαρμογές	1.936	-202	-2.138

Πηγή: Εκτέλεση προϋπολογισμού Κράτους και Γενικής Κυβέρνησης, εκτιμήσεις ΓΠΚΒ

Μεθοδολογικές Διευκρινίσεις

Τα στοιχεία του Κρατικού προϋπολογισμού προέρχονται από το μηνιαίο δελτίο εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού ενώ τα στοιχεία των λοιπών υποτομέων της Γενικής Κυβέρνησης από το μηνιαίο δελτίο της Γενικής Κυβέρνησης όπως δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομικών. Σημειώνεται ότι το δελτίο εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού έχει αλλάξει από τον Ιανουάριο του 2019 στα πρότυπα του νέου Λογιστικού Σχεδίου.

Υπάρχουν δύο ιδιαιτερότητες στη χρήση των δελτίων για τις ανάγκες του παρόντος πίνακα. Η πρώτη αφορά το ταμειακό αποτέλεσμα του κράτους στο δελτίο της Γενικής Κυβέρνησης που δεν είναι ίδιο με εκείνο που δημοσιεύεται στο δελτίο του Κράτους (βλ. προσαρμογές στη σελίδα 29 του Δελτίου Γενικής Κυβέρνησης). Για λόγους απλούστευσης, τα ταμειακά στοιχεία που παρουσιάζουμε προέρχονται από το δελτίο του Κράτους όπως εμφανίζεται στο στοιχείο 3 του πίνακα 1 (βλ. και πληροφοριακά στοιχεία του πίνακα 1 για το πρωτογενές αποτέλεσμα κρατικού προϋπολογισμού) και περιλαμβάνουν την επίπτωση του προγράμματος εξόφλησης υποχρεώσεων παρελθόντων ετών και εκκρεμών αιτήσεων συνταξιοδότησης. Επιπρόσθετα, δεν περιλαμβάνουμε τα έσοδα από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) στα μη Φορολογικά και μη Τακτικά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού, αλλά τα εμφανίζουμε ως ξεχωριστή κατηγορία εσόδων.

Η δεύτερη αφορά τους ενδοκυβερνητικούς τόκους, δηλαδή τους τόκους που καταβάλλει το κράτος στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης που κατέχουν κρατικούς τίτλους – κυρίως *repos*. Αυτοί έχουν μεν εξουδετερωθεί από το πρωτογενές αποτέλεσμα του κράτους (αφού συμπεριλαμβάνονται στις δαπάνες για τόκους), παραμένουν όμως στα έσοδα των υποτομέων. Το ύψος τους ισούται με το άθροισμα των πρωτογενών αποτελεσμάτων των επιμέρους υποτομέων μείον το ενοποιημένο πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης (βλ. σελ. 2 Δελτίου Γενικής Κυβέρνησης). Στον πίνακά μας η ενοποίηση των ενδοκυβερνητικών τόκων γίνεται μαζί με τις υπόλοιπες τελικές προσαρμογές.

Οι υπόλοιπες προσαρμογές είναι η μεταβολή των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων της Γενικής Κυβέρνησης (προσεγγιστικό μέγεθος για τη μεταβολή των απλήρωτων υποχρεώσεων), τα έσοδα από ANFAs και SMPs (περιλαμβάνονται κατά ESA αλλά εξαιρούνται από τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας) και οι πωλήσεις άγιων περιουσιακών στοιχείων⁴ (υπολογίζονται κατά ESA αλλά εξαιρούνται με τη σύμβαση ενισχυμένης εποπτείας).

Μια επιπλέον προσαρμογή για το τρέχον έτος με τίτλο «Προσαρμογές αναδρομικών» ύψους 240 εκατ. ευρώ αφορά την καθαρή επίπτωση από τις αναδρομικές αποδοχές των ειδικών μισθολογίων που καταβλήθηκαν το 2019 αλλά επιβαρύνουν δημοσιονομικά το 2018 σε δεδουλευμένους όρους. Το ακαθάριστο ποσό είναι 324 εκατ. ευρώ αλλά 80 περίπου εκατ. ευρώ αφορούν κρατήσεις ασφαλιστικών εισφορών.

Όσον αφορά τους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) διευκρινίζουμε ότι τα στοιχεία του 2019 δεν είναι ευθέως συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα του 2018, δεδομένου ότι ο

---

⁴ Οι αποκρατικοποιήσεις έχουν ιδιαίτερη δημοσιονομική μεταχείριση. Αν πρόκειται για χρηματοοικονομικές συναλλαγές, όπως η αγοραπωλησία μετοχών, τότε δεν καταγράφονται καθόλου στο αποτέλεσμα. Αν πρόκειται για πωλήσεις μη χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, όπως ακίνητα, τότε καταγράφονται στο αποτέλεσμα κατά ESA αλλά όχι στο αποτέλεσμα της ενισχυμένης εποπτείας. Αν τέλος, πρόκειται για έσοδα από εκμετάλλευση δημόσιων περιουσιακών στοιχείων με διατήρηση της ιδιοκτησίας από το κράτος, δηλαδή παραχώρησεις, τότε καταγράφονται και στο αποτέλεσμα κατά ESA και στο αποτέλεσμα της ενισχυμένης εποπτείας. Ωστόσο, το αντίτιμο της παραχώρησης δεν καταγράφεται εξολοκλήρου στο έτος εισπραξης, αλλά κατανέμεται στα έτη διάρκειας της παραχώρησης με όρους παρούσας αξίας, δηλαδή τα ποσά στα πρώτα έτη είναι σχετικά χαμηλά και αυξάνονται στα επόμενα.

Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) ανέλαβε από 1/1/2019 την καταβολή επιδομάτων που μέχρι τότε καταβάλλονταν από άλλους φορείς.

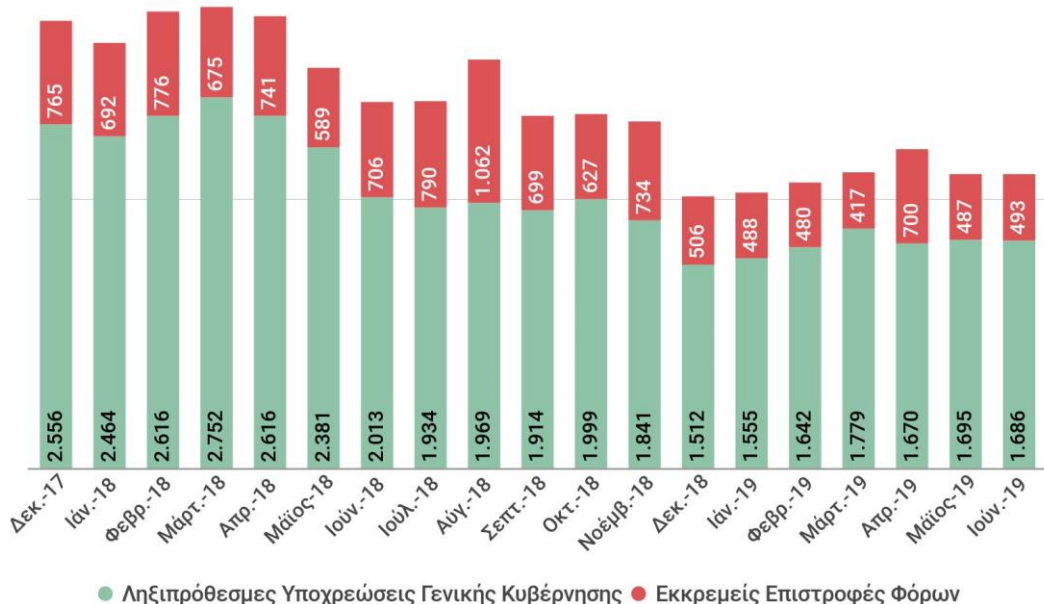
Σημειώνεται, τέλος, ότι το Ενοποιημένο Πρωτογενές Αποτέλεσμα με Προσαρμογές που παρουσιάζουμε είναι μια εκτίμηση που διευκολύνει τη σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους (που έχει υπολογιστεί με την ίδια μεθοδολογία) και επιτρέπει την παρακολούθηση της δημοσιονομικής πορείας κατά το τρέχον έτος. Τονίζουμε, ωστόσο, ότι δεν είναι συγκρίσιμο με το αποτέλεσμα που δημοσιεύει η ΕΛΣΤΑΤ ακολουθώντας τη μεθοδολογία ESA ούτε με εκείνο που δημοσιοποιεί το ΓΛΚ ακολουθώντας τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας. Αυτά τα τελευταία είναι τα μόνα επίσημα αποτελέσματα και περιλαμβάνουν επιπλέον προσαρμογές όπως η χρονική μεταχείριση επιμέρους φορολογικών εσόδων, ο υπολογισμός clawback/rebate, η διαφορά πληρωμών από φυσικές παραλαβές εξοπλιστικών, η διαφορά εισπράξεων από αιτήματα πληρωμής (claims) ΠΔΕ, τα οριστικά στοιχεία μεταβολής των απλήρωτων υποχρεώσεων και εκκρεμών επιστροφών φόρων κ.λπ., οι οποίες απουσιάζουν από τον παραπάνω πίνακα.

2.2. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις και απαιτήσεις Δημοσίου

Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις δημοσίου

Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του δημοσίου προς τους ιδιώτες διακρίνονται στις ληξιπρόθεσμες δαπάνες για αγορά αγαθών και υπηρεσιών από τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης και στις εκκρεμείς επιστροφές φόρων.

Διάγραμμα 5 Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης, σε εκατ. ευρώ

Στο πρώτο εξάμηνο του 2019 καταγράφηκε μείωση των συνολικών ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά 540 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του 2018 και αύξηση κατά 161 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2018.

Ειδικότερα, τον Ιούνιο 2019 σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2018 οι ληξιπρόθεσμες οφειλές αυξήθηκαν κατά 174 εκατ. ευρώ φτάνοντας τα 1.686 εκατ. ευρώ και οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων μειώθηκαν κατά 13 εκατ. ευρώ στα 493 εκατ. ευρώ.

Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις φορολογουμένων

Το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο⁵ στο τέλος του δεύτερου τριμήνου του 2019, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΑΔΕ, διαμορφώθηκε στα 104,1 δις ευρώ, αυξημένο κατά 2,8 δις ευρώ σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2018. Ωστόσο, σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2019 διαπιστώνεται μείωση του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου κατά 204,3 εκατ. ευρώ.

Αυτή η μείωση οφείλεται στο γεγονός ότι μέχρι το τέλος του δεύτερου τριμήνου οι εκροές από το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο, δηλαδή οι εισπράξεις και διαγραφές ληξιπρόθεσμων οφειλών (3,7 δις ευρώ), ήταν περισσότερες από τις εισροές, δηλαδή τη δημιουργία νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών⁶ (3,5 δις ευρώ).

Παράλληλα, μείωση παρουσιάζει και το «πραγματικό» ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο, δηλαδή το συνολικό υπόλοιπο μετά την αφαίρεση των οφειλών οι οποίες χαρακτηρίζονται ως ανεπίδεκτες είσπραξης. Ειδικότερα, το πραγματικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο την 1/7/2019 ανήλθε στα 85,6 δις ευρώ, μειωμένο κατά 470 εκατ. ευρώ σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2019. Ωστόσο, σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους το «πραγματικό» ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο αυξήθηκε κατά 119,1 εκατ. ευρώ.

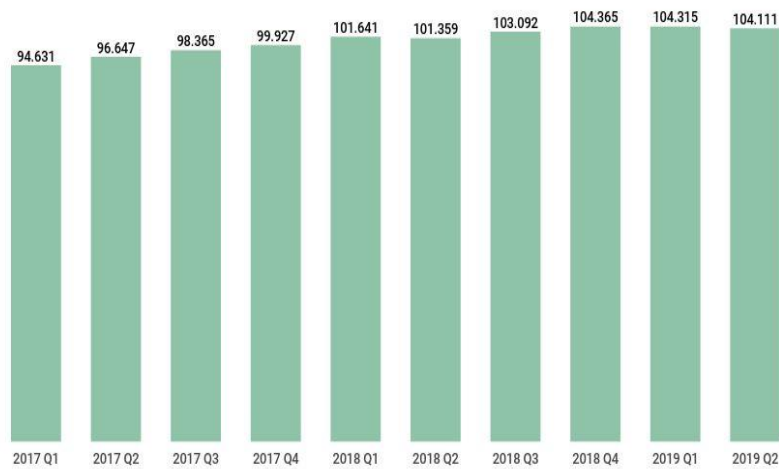
Εξετάζοντας την πορεία του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2019 σε μηνιαία βάση διαπιστώνουμε ότι τον Απρίλιο (στοιχεία κατά την 1/5/2019) το ύψος του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου παρέμεινε στο ίδιο σχεδόν επίπεδο, σημειώνοντας μικρή αύξηση 2,5 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Τον Μάιο (στοιχεία κατά την 1/6/2019) το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο μειώθηκε κατά 116,3 εκατ. ευρώ, με τη σημαντικότερη μείωση να παρατηρείται στην κατηγορία του φόρου εισοδήματος. Η μείωση του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου συνεχίστηκε και τον Ιούνιο (στοιχεία κατά την 1/7/2019) κατά 90,6 εκατ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος της μείωσης εντοπίζεται στις κατηγορίες των φόρων εισοδήματος και περιουσίας.

---

⁵ Το «Συνολικό Ληξιπρόθεσμο Υπόλοιπο» περιλαμβάνει τις συσσωρευμένες οφειλές στο τέλος κάθε μήνα αναφοράς, αθροίζοντας το «παλιό» ληξιπρόθεσμο χρέος, όπως διαμορφώθηκε στις 30/11 του προηγούμενου έτους, με το «νέο» ληξιπρόθεσμο χρέος, όπως διαμορφώθηκε μέχρι τον μήνα αναφοράς και αφαιρώντας εισπράξεις και διαγραφές έναντι «παλιού» και «νέου» ληξιπρόθεσμου χρέους μέχρι τον μήνα αναφοράς.

⁶ Επειδή τα νέα ληξιπρόθεσμα υπολογίζονται στην αρχή του μήνα αναφοράς, ενώ το συνολικό ληξιπρόθεσμο στο τέλος του, ο υπολογισμός του νέου ληξιπρόθεσμου χρέους της περιόδου 1/4/2019-30/6/2019 γίνεται βάσει της ταυτότητας ρών-αποθεμάτων. Επομένως αν εφαρμόσουμε την ταυτότητα $S_2 - S_1 = I - O$, σύμφωνα με την οποία η μεταβολή του αποθέματος (συνολικό ληξιπρόθεσμο) μεταξύ δύο χρονικών στιγμών ισούται με τις εισροές (νέο ληξιπρόθεσμο) μείον τις εκροές (εισπράξεις και διαγραφές) στη διάρκεια μεταξύ των δύο χρονικών στιγμών και λύσουμε ως προς τις εισροές, τότε το νέο ληξιπρόθεσμο είναι $104,1 - 104,3 + 3,7 = 3,5$ δις ευρώ.

Διάγραμμα 6 Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις φορολογούμενων, σε εκατ. ευρώ

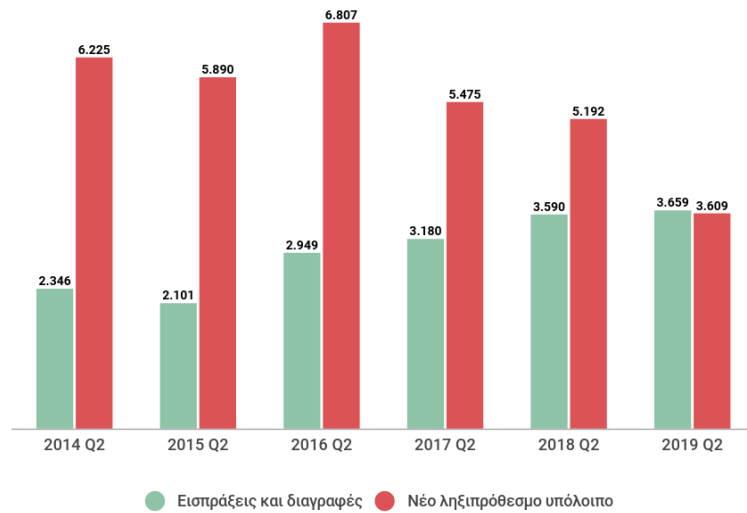

Στα θετικά στοιχεία του δεύτερου τριμήνου του 2019 περιλαμβάνεται η περαιτέρω μείωση του ρυθμού δημιουργίας νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών, αφού τα νέα ληξιπρόθεσμα της περιόδου 1/12/2018-31/5/2019 ανέρχονται σε 3,6 δις ευρώ, παρουσιάζοντας σημαντική μείωση κατά 1,6 δις ευρώ σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του προηγούμενου έτους.

Παράλληλα συνεχίζεται και σε αυτό το τρίμηνο, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, η αύξηση των εκρών από το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο, δηλαδή του αθροίσματος των εισπράξεων και των διαγραφών. Ειδικότερα, το εν λόγω άθροισμα διαμορφώθηκε στα 3,7 δις ευρώ παρουσιάζοντας αύξηση κατά 69 εκατ. ευρώ σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2018, γεγονός που οφείλεται στην αύξηση των διαγραφών κατά 436,6 εκατ. ευρώ. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι οι συνολικές εισπράξεις έναντι ληξιπρόθεσμων οφειλών μέχρι το τέλος του δεύτερου τριμήνου του 2019 εμφανίζονται μειωμένες κατά 367,7 εκατ. ευρώ σε σχέση με αυτές της αντίστοιχης περιόδου του προηγούμενου έτους. Η υστέρηση ερμηνεύεται σε μεγάλο βαθμό, αφενός από τη μείωση των εισπράξεων έναντι του νέου ληξιπρόθεσμου υπολοίπου, το οποίο συρρικνώθηκε σημαντικά κατά το τρέχον έτος, και αφετέρου από την ενίσχυση των εισπράξεων του 2018, έναντι παλαιού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου, λόγω σχετικά μεγάλης (ακραιάς) τιμής είσπραξης.

Διάγραμμα 7 Εισπράξεις-διαγραφές και νέα ληξιπρόθεσμα, σε εκατ. ευρώ

Αναφορικά με τον συνολικό αριθμό των οφειλετών, στο δεύτερο τρίμηνο του 2019 παρατηρείται αύξηση κατά 22.779 πρόσωπα (φυσικά και νομικά) σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2018 με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται στους 3.750.195 οφειλέτες. Η αύξηση του αριθμού των οφειλετών προέρχεται κυρίως από τους οφειλέτες με χρέη μικρότερα από 500 ευρώ (24.051 πρόσωπα), ενώ επισημαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης στην κατηγορία αυτή πηγάζει από οφειλέτες με χρέη μικρότερα από 1 ευρώ (13.206 νέα πρόσωπα, με τον συνολικό αριθμό των οφειλετών με χρέη μικρότερα από 1 ευρώ να διαμορφώνεται σε 367.253). Αντίθετα, μείωση παρατηρείται στον αριθμό εκείνων που οφείλουν μεταξύ 500 και 10.000 ευρώ.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι η αύξηση του αριθμού των οφειλετών με χαμηλό ύψος οφειλής (μικρότερο των 500 ευρώ) δεν συνοδεύεται από αύξηση του ληξιπρόθεσμου υπολοίπου σε αυτήν τη κατηγορία. Αντίθετα, το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο που προέρχεται από τους εν λόγω οφειλέτες μειώθηκε σε ετήσια βάση κατά 3,6 εκατ. ευρώ. Ενδιαφέρον είναι επίσης ότι το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2018 πηγάζει από τους οφειλέτες με ύψος οφειλής άνω του 1 εκατ. ευρώ (αύξηση του ληξιπρόθεσμου υπολοίπου σε αυτήν την κατηγορία κατά 1.874,9 εκατ. ευρώ), ο αριθμός των οποίων σημείωσε μικρή αύξηση κατά 196 πρόσωπα.

Πίνακας 3 Κατανομή πλήθους οφειλετών

Εύρος οφειλής (ευρώ)	Πλήθος ΑΦΜ οφειλετών δεύτερο τρίμηνο 2018	Πλήθος ΑΦΜ οφειλετών δεύτερο τρίμηνο 2019	Μεταβολή πλήθους οφειλετών
<500	2.011.954	2.036.005	24.051
500-10.000	1.436.222	1.421.814	-14.408
10.000-100.000	238.371	249.208	10.837
100.000-1.000.000	32.985	35.088	2.103
>1.000.000	7.884	8.080	196
Σύνολο	3.727.416	3.750.195	22.779

Πηγή: ΑΑΔΕ

Πίνακας 4 Κατανομή ληξιπρόθεσμων οφειλών, σε εκατ. ευρώ

Εύρος οφειλής (ευρώ)	Ληξιπρόθεσμες οφειλές δεύτερο τρίμηνο 2018	Ληξιπρόθεσμες οφειλές δεύτερο τρίμηνο 2019	Μεταβολή ληξιπρόθεσμων οφειλών
<500	275,2	271,6	-3,6
500-10.000	3.369,5	3.393,2	23,7
10.000-100.000	6.550,4	6.879,1	328,7
100.000-1.000.000	8.999,3	9.528,0	528,7
>1.000.000	82.164,0	84.038,9	1.874,9
Σύνολο	101.358,6	104.110,9	2.752,3

Πηγή: ΑΑΔΕ

Επιπλέον, σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο ο συνολικός αριθμός των οφειλετών μειώθηκε κατά 189.903 πρόσωπα, με αποτέλεσμα τη σταδιακή αποκλιμάκωση του συγκεκριμένου μεγέθους στο πλαίσιο της εποχικότητας. Εξετάζοντας τη μηνιαία εξέλιξη του αριθμού των οφειλετών κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2019 διαπιστώνεται ότι και τους τρεις μήνες σημειώθηκε μείωση του αριθμού των οφειλετών. Συγκεκριμένα, τον Απρίλιο το πλήθος των οφειλετών μειώθηκε κατά 26.633 πρόσωπα σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα, ενώ τον Μάιο και τον Ιούνιο οι μειώσεις άγγιξαν τους 71.357 και 91.913 οφειλέτες αντίστοιχα.

Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις ασφαλισμένων

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με την 2η Τριμηνιαία Έκθεση Προόδου Έτους 2019 του ΚΕΑΟ, το σύνολο των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών στο τέλος του δεύτερου τριμήνου του έτους διαμορφώθηκε στα 35.110 εκατ. ευρώ⁷, δηλαδή παρουσίασε μείωση κατά 248 εκατ. ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ οι κύριες οφειλές μειώθηκαν κατά 439 εκατ. ευρώ. Η ανωτέρω μείωση οφείλεται σε καταβολές, διαγραφές, μειώσεις, συμψηφισμούς οφειλών, εκπτώσεις προσαυξήσεων λόγω ρυθμίσεων, καθώς και στις διαγραφές οφειλών μη μισθωτών βάσει του επανυπολογισμού που προβλέπει ο ν.4611/2019. Ωστόσο σε ετήσια βάση (δηλαδή σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2018) οι συνολικές οφειλές έχουν αυξηθεί κατά περίπου 1.250 εκατ. ευρώ και οι κύριες οφειλές μειώθηκαν κατά 65 εκατ. ευρώ.

Παράλληλα, μειώθηκε και ο αριθμός των οφειλετών κατά 15.599 σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των οφειλετών να διαμορφώνεται στο τέλος του Ιουνίου στους 1.407.030 οφειλέτες.

⁷ Οι συνολικές οφειλές περιλαμβάνουν τις κύριες οφειλές ύψους 24.263 εκατ. ευρώ και τα πρόσθετα τέλη ύψους 10.847 εκατ. ευρώ.

2.3. Δημόσιο χρέος

Η έκδοση του επταετούς ομολόγου

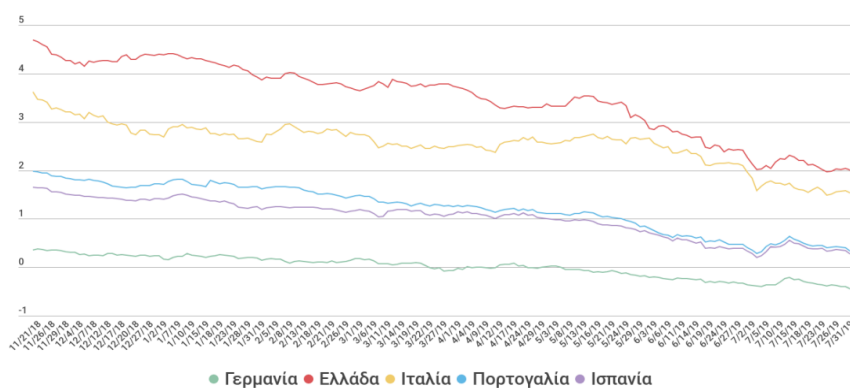
Συνεχίστηκε η πρόσβαση του Ελληνικού Δημοσίου στις διεθνείς αγορές με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους. Σύμφωνα με τον ΟΔΔΗΧ το ελληνικό δημόσιο άντλησε 2,5 δις ευρώ από την έκδοση του επταετούς ομολόγου⁸ με απόδοση 1,9% και κουπόνι 1,875% τα οποία είναι τα χαμηλότερα που έχουν επιτευχθεί σε έκδοση χρέους σε ευρώ, ενώ οι προσφορές των επενδυτών ξεπέρασαν τα 13 δις ευρώ (σε σύνολο 335 επενδυτών).

Στη δημοπρασία έντονη ήταν η συμμετοχή των ξένων επενδυτών (84%). Οι κυριότερες συμμετοχές είχαν ως εξής: 33% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 12% από τη Γαλλία, 11% από τις Σκανδιναβικές χώρες. Σχετικά με το είδος των επενδυτών που συμμετείχαν το 55% ήταν Διαχειριστές Στοιχείων Ενεργητικού (Asset Managers), το 20% Τράπεζες, το 10% Hedge Funds, το 9% Ασφαλιστικά Ταμεία και το υπόλοιπο 6% άλλοι επενδυτές.

Οι αποδόσεις των δεκαετών τίτλων

Παρά τις αβεβαιότητες και τις διακυμάνσεις στις διεθνείς αγορές, οι αποδόσεις των δεκαετών τίτλων του ελληνικού κράτους συνέχισαν την πτωτική τους πορεία, ακολουθώντας τους αντίστοιχους τίτλους των άλλων χωρών της Ευρωζώνης. Η τάση είναι γενικά πτωτική από τον Νοέμβριο του 2018 και έχει οδηγήσει στο τέλος Ιουλίου την απόδοση κοντά στο 2%.

Διάγραμμα 8 Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων

Αυτή η σημαντική μείωση έχει περιορίσει και τη διαφορά (spread) των ελληνικών 10ετών τίτλων από τους αντίστοιχους της Ευρωζώνης. Η διαφορά από τους γερμανικούς τίτλους από 363,9 μονάδες βάσης στις αρχές του 2018 έχει διαμορφωθεί στις 245,0 στο τέλος Ιουλίου του 2019, ενώ η διαφορά από τους πορτογαλικούς τίτλους έχει διαμορφωθεί στις 166,9 από 209,7 μονάδες βάσης. Η διαφορά από τους ιταλικούς τίτλους έχει μειωθεί από τις 201,1 μονάδες βάσης στην αρχή του 2018 στις 46,9 μονάδες βάσης στο τέλος Ιουλίου του 2019, ενώ η διαφορά από τους ισπανικούς τίτλους έχει μειωθεί στις 172,9 μονάδες βάσης από 250,8 στην αρχή του 2018.

⁸ Ημέρα τιμολόγησης 16/7/2019, ημερομηνία διακανονισμού 23/7/2019, ημερομηνία λήξης 23/7/2026, απόδοση 1,9% και κουπόνι 1,875%.

[κενή σελίδα]

3. Διαρθρωτικές εξελίξεις

3.1. Κοινωνική πολιτική

Στοιχεία εκτέλεσης προϋπολογισμού κοινωνικής ασφάλισης πενταμήνου 2019

Η εκτέλεση του προϋπολογισμού των ασφαλιστικών ταμείων για το εξάμηνο Ιανουαρίου – Ιουνίου 2019 εμφανίζει μειωμένο πλεόνασμα κατά 619 εκατ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2018, καθώς τα έσοδα είναι αυξημένα κατά 351 εκατ. ευρώ και οι δαπάνες επίσης αυξημένες κατά 970 εκατ. ευρώ.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού των ασφαλιστικών ταμείων για το εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου 2019, τα έσοδα από εισφορές και ρυθμίσεις οφειλών σε σύγκριση με τα αντίστοιχα μεγέθη του 2018, είναι βελτιωμένα κατά 238 εκατ. ευρώ, ενώ οι μεταβιβάσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό είναι αυξημένες κατά 574 εκατ. ευρώ. Οι εισπράξεις υπέρ τρίτων είναι μειωμένες κατά 1 εκατ. ευρώ και τα λοιπά έσοδα μειωμένα κατά 460 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 5 Εκτέλεση προϋπολογισμού κοινωνικής ασφάλισης, Ιανουάριος-Ιούνιος 2019, σε εκατ. ευρώ

	1 ^ο εξάμηνο 2019	1 ^ο εξάμηνο 2018	Διαφορά
ΕΣΟΔΑ	22.189	21.838	351
Εισφορές και ρυθμίσεις οφειλών	7.369	7.131	238
Μεταβιβάσεις από κρατικό προϋπολογισμό	7.825	7.251	574
Εισπράξεις υπέρ τρίτων	5.939	5.940	- 1
Άλλα έσοδα	1.056	1.516	- 460
ΔΑΠΑΝΕΣ	21.763	20.793	970
Συντάξεις (κύριες και επικουρικές)	14.047	14.300	- 253
Άλλες παροχές και εφάπαξ	1.432	668	764
Αποδόσεις προς τρίτους	5.784	5.639	145
Άλλες δαπάνες	501	186	315
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	426	1.045	- 619

Σημείωση: Οι μικρές αποκλίσεις στα σύνολα οφείλονται σε στρογγυλοποιήσεις.

Πηγή: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Οι δαπάνες για την καταβολή συντάξεων (κύριων και επικουρικών) είναι μειωμένες κατά 253 εκατ. ευρώ, οι άλλες παροχές και εφάπαξ (στις οποίες περιλαμβάνεται και η δαπάνη καταβολής της 13^{ης} σύνταξης τον Μάιο 2019, ύψους 972 εκατ. ευρώ) αυξημένες κατά 764 εκατ. ευρώ, οι αποδόσεις προς τρίτους είναι αυξημένες κατά 145 εκατ. ευρώ και οι λοιπές δαπάνες αυξημένες κατά 315 εκατ. ευρώ.

Στο τέλος Μαΐου 2019 ο ΕΦΚΑ κατέβαλλε 2.741.461 συντάξεις (που αντιστοιχούν σε 2.511.027 συνταξιούχους), αριθμός μειωμένος σε σχέση με τον Απρίλιο 2019 που ήταν 2.742.806 (και αντιστοιχούσε σε 2.512.517 συνταξιούχους). Ο συνολικός αριθμός των εκκρεμών αιτήσεων συνταξιοδότησης (στις οποίες συμπεριλαμβάνονται από τον Ιούνιο 2019

και οι εκκρεμείς συντάξεις του πρώην Δημοσίου για τις οποίες δεν υπήρχε σαφής πληροφόρηση τους προηγούμενους μήνες) αυξήθηκε στο τέλος Ιουνίου 2019 σε 125.075 (92.942 στο τέλος Ιουνίου 2018 και 97.337 στο τέλος του πρώτου τριμήνου 2019) με εκτιμώμενη δαπάνη περίπου 455 εκατ. ευρώ (περίπου 333 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο 2018 και 380 εκατ. ευρώ στο τέλος του πρώτου τριμήνου 2019), ενώ οι ληξιπρόθεσμες⁹ αιτήσεις κύριας σύνταξης στον ΕΦΚΑ αυξήθηκαν από¹⁰ 53.776 στο τέλος Ιουνίου 2018 (εκτιμώμενη δαπάνη περίπου 208 εκατ. ευρώ) σε 65.386 στο τέλος Ιουνίου 2019 (εκτιμώμενη δαπάνη περίπου 262 εκατ. ευρώ), παρουσιάζοντας αύξηση και σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο 2019 (44.443 ληξιπρόθεσμες αιτήσεις, με εκτιμώμενη δαπάνη περίπου 205 εκατ. ευρώ).

Αντίστοιχα, στο ΕΤΕΑΕΠ ο αριθμός των ληξιπρόθεσμων αιτήσεων επικουρικής σύνταξης αυξήθηκε από 41.462 στο τέλος Μαρτίου 2019 (με εκτιμώμενη δαπάνη περίπου 77 εκατ. ευρώ) σε 43.089 (με εκτιμώμενη δαπάνη περίπου 59 εκατ. ευρώ, χαμηλότερη συγκρινόμενη με το πρώτο τρίμηνο 2019), στο τέλος Ιουνίου 2019, εμφανίζοντας μείωση σε σύγκριση με το δεύτερο τρίμηνο 2018, όπου οι ληξιπρόθεσμες αιτήσεις ήταν 90.672 και αντιστοιχούσαν σε δαπάνη περίπου 243 εκατ. ευρώ.

Φτώχεια ή κοινωνικός αποκλεισμός

Το 2018 το ποσοστό του πληθυσμού της Ελλάδας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού μειώθηκε κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες συγκρινόμενο με το 2017¹¹, στο 31,8% του πληθυσμού (3.348.500 άτομα), σύμφωνα με την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών της ΕΛΣΤΑΤ. Η μείωση αυτή είναι αξιοσημείωτη και οφείλεται τόσο στην ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και των εισοδημάτων όσο και στην ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας. Σημειώνουμε ωστόσο ότι το ποσοστό του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού της χώρας μας παραμένει διαχρονικά σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης¹².

Ο δείκτης κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι σύνθετος δείκτης που περιλαμβάνει το σύνολο των ατόμων που είτε βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας (ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του εθνικού διάμεσου) είτε αντιμετωπίζουν δριμεία υλική στέρηση (αδυναμία κάλυψης τουλάχιστον τεσσάρων από μία τυποποιημένη λίστα συνολικά εννέα καταναλωτικών αναγκών¹³) είτε διαβιούν σε νοικοκυριά που παρουσιάζουν εξαιρετικά χαμηλή ένταση εργασίας (τα ενήλικα μέλη εργάζονται έως 20% του συνολικού δυνητικού χρόνου εργασίας).

⁹ Ως ληξιπρόθεσμες χαρακτηρίζονται οι αιτήσεις συνταξιοδότησης που εκκρεμούν για τουλάχιστον 90 ημέρες.

¹⁰ Στις ληξιπρόθεσμες αυτές αιτήσεις δεν περιλαμβάνονται εκείνες που αφορούν και συνταξιοδότηση με διεθνείς κανόνες.

¹¹ Επισημαίνεται ότι η περίοδος αναφοράς των εισοδημάτων αφορά το προηγούμενο έτος από το έτος διενέργειας της έρευνας από την ΕΛΣΤΑΤ (δηλαδή επικαλούμενοι στοιχεία του 2018, αναφερόμαστε στα εισοδήματα του 2017).

¹² Τα στοιχεία για την Ευρωζώνη για το 2018 δεν ήταν διαθέσιμα μέχρι την ημερομηνία δημοσίευσης της Έκθεσης.

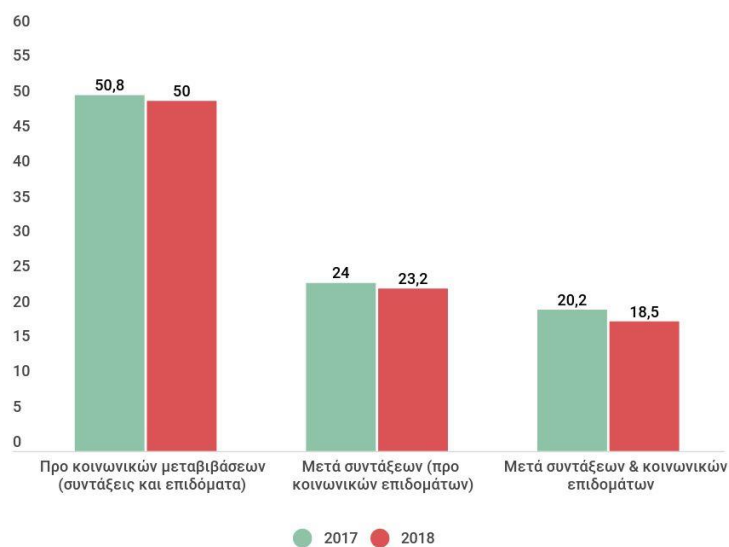
¹³ Οι ανάγκες αυτές είναι: *i.* πληρωμή πάγιων λογαριασμών όπως ενοίκιο, δόση δανείου ή λογαριασμοί ρεύματος/νερού κ.λπ., *ii.* πληρωμή μιας εβδομάδας διακοπών, *iii.* διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας, *iv.* αντιμετώπιση έκτακτων, αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας περίπου 375 ευρώ, *v.* δυνατότητα να έχουν τηλέφωνο, *vi.* δυνατότητα να διαθέτουν έγχρωμη τηλεόραση, *vii.* δυνατότητα να διαθέτουν πλυντήριο ρούχων, *viii.* δυνατότητα να διαθέτουν ΙΧ αυτοκίνητο, *ix.* δυνατότητα για ικανοποιητική θέρμανση το χειμώνα και δροσιά το καλοκαίρι.

Διάγραμμα 9 Ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη

Από αυτή τη μείωση των τριών μονάδων, περισσότερες από τις μισές (1,7) αφορούν τον δείκτη φτώχειας και οι υπόλοιπες τα άλλα κριτήρια (δριμεία υλική στέρηση και εξαιρετικά χαμηλή ένταση εργασίας). Αναλύοντας περαιτέρω (βλ. διάγραμμα) τη μείωση του δείκτη φτώχειας (από 20,2% το 2017 στο 18,5% το 2018) βλέπουμε ότι σχεδόν η μισή μείωση (0,8 μονάδες) καταγράφεται στον σχετικό δείκτη πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (κοινωνικά επιδόματα και συντάξεις), δηλαδή αντανακλά βελτίωση των εισοδημάτων που προέρχονται από την ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα. Το υπόλοιπο μέρος της μείωσης (0,9 μονάδες) εμφανίζεται στον δείκτη μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, δηλαδή συνδέεται με την αποτελεσματικότητα των πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας.

Διάγραμμα 10 Ποσοστό φτώχειας προ και μετά κοινωνικών μεταβιβάσεων

Κοινωνική πρόνοια

Κοινωνική αλληλεγγύη

Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) έχει αρμοδιότητες που αφορούν την απονομή όλων των προνοιακών επιδομάτων και οικονομικών ενισχύσεων και υπηρεσιών σε ευπαθείς και ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού. Στο πλαίσιο αυτό καταβάλλει, μεταξύ άλλων, το Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ), το επίδομα παιδιού, το επίδομα στέγασης και επιδόματα αναπηρίας.

Συνολικά, μέχρι και τον Ιούνιο 2019, ο ΟΠΕΚΑ έχει καταβάλλει για προνοιακά αναπηρικά και λοιπά επιδόματα περίπου 832 εκατ. ευρώ και επιπλέον περισσότερα από 322 εκατ. ευρώ για επίδομα παιδιού και περίπου 78 εκατ. ευρώ σε ανασφάλιστους υπερήλικες.

Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης

Από τα συνολικά στοιχεία για το κοινωνικό εισόδημα αλληλεγγύης¹⁴ προκύπτει ότι μέχρι και τον Ιούνιο του 2019 έχουν καταβληθεί για το ΚΕΑ λίγο περισσότερα από 332 εκατ. ευρώ. Η μέση μηνιαία καταβολή ανά νοικοκυριό διαμορφώθηκε στα 206,1 ευρώ για 267.066 νοικοκυριά (493.224 άτομα) που έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα. Ο συνολικός μηνιαίος προϋπολογισμός για τις εγκεκριμένες αιτήσεις ανέρχεται σε λίγο περισσότερα από 55 εκατ. ευρώ.

Από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των νοικοκυριών που έχουν ενταχθεί στο ΚΕΑ, προκύπτει ότι το 23,2% έχουν και ανήλικα μέλη (κατά μέσο όρο περίπου 1,6 ανήλικα μέλη), 12,1% έχουν και μέλη άνω των 65 ετών, ενώ 56,2% των αιτήσεων που έχουν γίνει δεκτές αφορούν μονομελή νοικοκυριά.

Όσον αφορά το εισόδημα των δικαιούχων ΚΕΑ, από τα στοιχεία προκύπτει ότι το 53,0% έχει μηδενικό εισόδημα, ενώ περίπου 70,0% έχει εισόδημα μέχρι 500 ευρώ. Ποσοστό 27,8% των νοικοκυριών δηλώνουν εισόδημα μόνο από κοινωνικές παροχές, ενώ 35,9% των δικαιούχων νοικοκυριών δηλώνουν εισόδημα από τόκους καταθέσεων. Η πλειοψηφία των δικαιούχων ΚΕΑ είναι άνεργοι (52,5%, από τους οποίους το 49,5% είναι εγγεγραμμένοι στον ΟΑΕΔ), το 18,7% είναι εργαζόμενοι, το 1,3% είναι συνταξιούχοι και το 20,3% είναι παιδιά.

Επίδομα στέγασης

Το δεύτερο εξάμηνο 2019 εξακολούθησε¹⁵ η υλοποίηση του προγράμματος «Επίδομα στέγασης» με βάση εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια. Από τα στοιχεία που έθεσε στη διάθεσή μας ο ΟΠΕΚΑ προκύπτει ότι για το διάστημα Ιανουαρίου-Ιουνίου έχουν καταβληθεί συνολικά¹⁶ περίπου 164 εκατ. ευρώ για το στεγαστικό επίδομα.

---

¹⁴ Όπως προκύπτουν από την Έκθεση Παρακολούθησης Ιουνίου 2019 του ΚΕΑ, της Διεύθυνσης Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

¹⁵ Το πρόγραμμα «Επίδομα στέγασης» υλοποιείται από τον ΟΠΕΚΑ σε εθνικό επίπεδο από τον Μάρτιο 2019 με το δικαίωμα στην καταβολή του επιδόματος να ισχύει από 1/1/2019.

¹⁶ Η εκτίμηση για το ετήσιο κόστος του προγράμματος, όπως προκύπτει από την Έκθεση Παρακολούθησης Μαρτίου 2019 του επιδόματος στέγασης, της Διεύθυνσης Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, είναι περίπου 270 εκατ. ευρώ, ενώ ο συνολικός ετήσιος προϋπολογισμός του είναι 300 εκατ. ευρώ.

Επίδομα Παιδιού

Από τα στοιχεία του ΟΠΕΚΑ προκύπτει ότι κατά το πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου 2019 το οικογενειακό επίδομα παιδιού έχει καταβληθεί σε περίπου 730.000 οικογένειες. Συνολικά καταβλήθηκαν 322,7 εκατ. ευρώ, από τα οποία περίπου 21,4 εκατ. ευρώ ως αναδρομικά του έτους 2018.

Παροχές σε ανασφάλιστους υπερήλικες

Το 2019 ο ΟΠΕΚΑ κατέβαλε (μέχρι και τον Ιούνιο) περισσότερα από 61 εκατ. ευρώ ως παροχή σε περισσότερους από 24.000 ανασφάλιστους υπερήλικες και επιπλέον περίπου 17 εκατ. ευρώ ως Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Υπερηλικών σε περισσότερα από 10.000 άτομα.

3.2. Τράπεζες

Σύμφωνα με την πρόσφατη Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ) για την Νομισματική Πολιτική 2018-2019, οι ελληνικές τράπεζες τόσο το προηγούμενο έτος όσο και τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2019 βελτίωσαν σημαντικά τις συνθήκες ρευστότητάς τους μέσω της σταδιακής αύξησης των καταθέσεων και της αυξημένης πρόσβασής τους στη διατραπεζική αγορά.

Όσον αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια, τόσο ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών (Common Equity Tier 1 – CET1) όσο και ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας σε ενοποιημένη βάση παραμένουν σε ικανοποιητικά επίπεδα (14,9% και 15,5% αντίστοιχα για τις τέσσερις συστημικές τράπεζες στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 2019).

Οι εξελίξεις αυτές επέτρεψαν τον ουσιαστικό μηδενισμό της χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών από τον μηχανισμό έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα (ELA), την αύξηση της τραπεζικής χρηματοδότησης των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και τη χαλάρωση των περιορισμών στο τραπεζικό σύστημα, με πιο πρόσφατη την πλήρη απελευθέρωση της ανάληψης μετρητών από τον Οκτώβριο του 2018¹⁷.

Σύμφωνα με την ίδια Έκθεση και τα στοιχεία της ΤτΕ, οι ελληνικές τράπεζες σημείωσαν πρόοδο στη μείωση των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ), τα οποία διαμορφώθηκαν στο τέλος Μαρτίου 2019 σε 80 δις ευρώ (βλ. διάγραμμα), μειωμένα κατά περίπου 1,9 δις ευρώ συγκριτικά με το τέλος Δεκεμβρίου του 2018 και κατά περίπου 27,3 δις ευρώ έναντι του Μαρτίου 2016, οπότε είχε καταγραφεί και το υψηλότερο επίπεδο ΜΕΔ. Η υποχώρηση του αποθέματος των ΜΕΔ το πρώτο τρίμηνο του 2019 οφείλεται κυρίως σε διαγραφές ύψους 0,9 δις ευρώ και πωλήσεις ύψους 0,8 δις ευρώ.

---

¹⁷ Παραμένουν περιορισμοί όσον αφορά τις διεθνείς πληρωμές και τη μεταφορά κεφαλαίων στο εξωτερικό.

Διάγραμμα 11 Εξέλιξη μη εξυπηρετούμενων δανείων, σε δις ευρώ

Ο λόγος των ΜΕΔ¹⁸ προς το σύνολο των δανείων παρέμεινε σε υψηλό επίπεδο (45,1%) τον Μάρτιο του 2019. Ως προς τους επιμέρους δείκτες, το ποσοστό των ΜΕΔ διαμορφώθηκε σε 44,7% για τα στεγαστικά δάνεια, σε 54,0% για τα καταναλωτικά και σε 43,9% για τα επιχειρηματικά. Εντός του επιχειρηματικού χαρτοφυλακίου, το ποσοστό ΜΕΔ τόσο των ελεύθερων επαγγελματιών και πολύ μικρών επιχειρήσεων όσο και των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων παραμένει ιδιαίτερα υψηλό και διαμορφώνεται σε 65,9% και 58,9% αντίστοιχα. Καλύτερες επιδόσεις παρατηρούνται στο χαρτοφυλάκιο των μεγάλων επιχειρήσεων (24,5%) και στο χαρτοφυλάκιο ναυτιλιακών δανείων (24%).

Στόχος είναι ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων να έχει διαμορφωθεί σε επίπεδα κάτω του 20% στο τέλος του 2021, το οποίο εν τούτοις απέχει πολύ από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ο οποίος στο τέλος του 2018 διαμορφώθηκε σε 3,2%.

¹⁸ Τα στοιχεία αφορούν σε εντός ισολογισμού δάνεια (προ προβλέψεων) των ελληνικών εμπορικών και συνεταιριστικών τραπεζών που λειτουργούσαν στην υπό μελέτη περίοδο. Στα ΜΕΔ περιλαμβάνονται δάνεια με καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών και δάνεια αβέβαιης είσπραξης χωρίς τη ρευστοποίηση εξασφάλισης, ανεξαρτήτως ημερών καθυστέρησης (Εκτελεστικός Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 680/2014 της Επιτροπής, Παράρτημα V, όπως αντικαταστάθηκε από τον Εκτελεστικό Κανονισμό (ΕΕ) 2018/1627 της Επιτροπής, Παράρτημα III, Μέρος 2, 213-239). Δεν περιλαμβάνονται “ανοίγματα” σε χρεωστικά μέσα εκτός δανείων ούτε στοιχεία εκτός ισολογισμού (π.χ. εγγυητικές επιστολές). Ο ορισμός των “ανοιγμάτων” είναι ευρύτερος εκείνου των “δανείων” διότι, εκτός από όλα τα χρεωστικά μέσα (δάνεια και προκαταβολές, χρεωστικοί τίτλοι, ανοίγματα σε κεντρικές τράπεζες κ.λπ.), περιλαμβάνει και τα ανοίγματα εκτός ισολογισμού. Καθώς τα μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα (ΜΕΑ) όσον αφορά χρεωστικά μέσα εκτός δανείων είναι αμελητέα, σε συνδυασμό με το ότι οι ορισμοί της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (ΕΑΤ) καλύπτουν μόνο τα εντός ισολογισμού στοιχεία, η ανάλυση στην παρούσα ενότητα αναφέρεται σε ΜΕΔ και όχι σε ΜΕΑ.

3.3. Αποκρατικοποιήσεις

Το πρόγραμμα των αποκρατικοποιήσεων του δεύτερου τριμήνου του 2019 ολοκληρώθηκε σύμφωνα με τον προγραμματισμό του ΤΑΙΠΕΔ. Με βάση τις επίσημες ανακοινώσεις του Ταμείου υπήρξαν οι ακόλουθες εξελίξεις:

Τον Απρίλιο:

- Ολοκληρώθηκε η πώληση και μεταβίβαση του 100% του μετοχικού κεφαλαίου της ΕΕΣΤΥ στην ΤΡΑΙΝΟΣΕ, θυγατρική της Ferrovie Dello Stato Italiane S.p.A., έναντι συνολικού τιμήματος 22 εκατ. ευρώ.
- Επιλέχθηκε ως προτιμητέος επενδυτής για την παραχώρηση του δικαιώματος χρήσης και εκμετάλλευσης της μαρίνας Αλίμου για περίοδο 40 ετών η «Άκτωρ Παραχωρήσεις ΑΕ» έναντι τιμήματος 57,5 εκατ. ευρώ (Καθαρή Παρούσα Αξία). Η συνολική αξία της συμφωνίας υπερβαίνει τα 177 εκατ. ευρώ, ενώ η «Άκτωρ Παραχωρήσεις ΑΕ» θα υλοποιήσει επενδύσεις ύψους 50 εκατ. ευρώ εντός της επόμενης πενταετίας.

Τον Μάιο:

- Επιλέχθηκε ως προτιμητέος επενδυτής το επενδυτικό fund Lonwabo Trust για την απόκτηση ακινήτου του ελληνικού δημοσίου στην Πρετόρια της Νοτίου Αφρικής, μετά την αποδοχή της βελτιωμένης προσφοράς του η οποία ανέρχεται σε 125.000 ευρώ.

Τον Ιούνιο:

- Υπεγράφη η σύμβαση πώλησης (SPA) για το Golf – Βόρειο Αφάντου μεταξύ του ΤΑΙΠΕΔ και της M.A. Angeliades Inc. έναντι συνολικού τιμήματος 26,9 εκατ. ευρώ.
- Ολοκληρώθηκε η συμφωνία πώλησης του Νότιου Αφάντου στην T.N. Aegean Sun Investment Ltd, ενώ επήλθε και το οικονομικό κλείσιμο της συναλλαγής με την καταβολή εφάπαξ του τιμήματος των 15,2 εκατ. ευρώ.

3.4. Αξιολόγηση της Ελλάδας από τη FATF

Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες ή αλλιώς ξέπλυμα χρήματος (ΞΧ), καθώς και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (ΧΤ) αποτελούν ιδιαίτερα σοβαρά οικονομικά εγκλήματα, καθώς συνδέονται με μια σειρά αδικημάτων όπως το εμπόριο ναρκωτικών και όπλων, το λαθρεμπόριο, η διαφθορά, η φοροδιαφυγή κ.α.

Ιδιαίτερα σημαντικός στην καταπολέμηση του ΞΧ και της ΧΤ είναι ο ρόλος της Ομάδας Χρηματοπιστωτικής Δράσης (Financial Action Task Force - FATF). Πρόκειται για έναν διεθνή διακυβερνητικό οργανισμό που συστάθηκε το 1989 με στόχο την υιοθέτηση προτύπων και την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής νομικών, ρυθμιστικών και επιχειρησιακών μέτρων αντιμετώπισης των κινδύνων ΞΧ/ΧΤ και άλλων σχετικών απειλών, όπως η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, στοχεύοντας στην προστασία της ακεραιότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η FATF αποτελείται από 39 μέλη (37 χώρες και δύο περιφερειακούς οργανισμούς, δηλαδή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου), ενώ στις εργασίες της

συμμετέχουν επίσης συνδεδεμένα μέλη¹⁹, καθώς και πολλοί διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί. Συνολικά πάνω από 200 χώρες σε όλο τον κόσμο συμμετέχουν στη FATF και στα συνδεδεμένα μέλη της και έχουν δεσμευθεί να εφαρμόζουν το κανονιστικό πλαίσιο που ορίζει η FATF.

Η FATF διενεργεί κύκλους αξιολογήσεων των μελών της, ως προς τη συμμόρφωσή τους με τα πρότυπα που εκδίδει. Παράλληλα, αξιολογήσεις διενεργούνται και από τα συνδεδεμένα μέλη της FATF. Σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη ο 4ος κύκλος αμοιβαίων αξιολογήσεων των χωρών στο πλαίσιο του οποίου έχουν ήδη αξιολογηθεί συνολικά 82 χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας.

Σύμφωνα με την τρέχουσα μεθοδολογία της FATF, η αμοιβαία αξιολόγηση μιας χώρας περιλαμβάνει τόσο την τεχνική συμμόρφωση, όσο και την συμμόρφωση σε όρους αποτελεσματικότητας. Η τεχνική συμμόρφωση αναφέρεται στην εφαρμογή των 40 Συστάσεων (Recommendations) της FATF²⁰, οι οποίες επικεντρώνονται στο νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο μιας χώρας. Η αποτελεσματικότητα αξιολογείται βάσει 11 Άμεσων Αποτελεσμάτων (Immediate Outcomes) τα οποία δείχνουν κατά πόσο μια χώρα εφαρμόζει αποτελεσματικά την πολιτική της στον τομέα ΞΧ/ΧΤ.

Αποτέλεσμα της πρόσφατης αξιολόγησης

Η Ελλάδα είναι μέλος της FATF από το 1991. Τον Ιούνιο του 2019 ολοκληρώθηκε η αξιολόγηση της χώρας από την FATF στο πλαίσιο του 4^{ου} κύκλου αξιολογήσεων, μια διαδικασία που είχε ξεκινήσει από τις αρχές του 2018. Στη διαδικασία της αξιολόγησης συμμετείχαν στελέχη του Υπουργείου Οικονομικών, της Αρχής Καταπολέμησης των Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της ΑΑΔΕ, του ΣΔΟΕ, της Αστυνομίας, της Τράπεζας της Ελλάδος κ.α.

Αποτέλεσμα της αξιολόγησης ήταν η ένταξη της Ελλάδας σε καθεστώς «κανονικής παρακολούθησης». Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα διαθέτει υψηλό βαθμό συμμόρφωσης και δεν θα χρειαστεί να συνταχθεί έκθεση παρακολούθησης πριν περάσουν περίπου τρία χρόνια και συγκεκριμένα τον Οκτώβριο του 2022. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο 4^{ος} κύκλος αξιολογήσεων, ο οποίος άρχισε το 2014, είναι πολύ πιο απαιτητικός από τον 3^ο δεδομένου ότι περιλαμβάνει όχι μόνο την τεχνική συμμόρφωση, αλλά και τη συμμόρφωση σε όρους αποτελεσματικότητας, δηλαδή βάσει των Άμεσων Αποτελεσμάτων.

Μετά την Τρίτη Αμοιβαία Αξιολόγηση για την Καταπολέμηση του Ξεπλύματος Χρήματος και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, που έγινε το 2007, η Ελλάδα είχε τεθεί αρχικά υπό «συνεχείς διαδικασίες παρακολούθησης» και στη συνέχεια «υπό αυξημένη παρακολούθηση» (τον Φεβρουάριο του 2008). Παράλληλα, τον Φεβρουάριο του 2010 συμπεριλήφθηκε στη λίστα των χωρών που έχουν στρατηγικές αδυναμίες (γκρίζα λίστα) και εντάχθηκε στη διαδικασία της Ομάδας Επανεξέτασης Διεθνούς Συνεργασίας (International Co-operation Review Group - ICRG) της FATF. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αντιμετωπίζεται ως χώρα υψηλού κινδύνου και συνεπώς να εφαρμόζονται αυξημένα μέτρα δέουσας επιμέλειας στα φυσικά και νομικά πρόσωπα που προέρχονται από αυτήν, γεγονός που επηρέασε αρνητικά κυρίως τον χρηματοπιστωτικό τομέα. Η Ελλάδα βγήκε από τη διαδικασία

---

¹⁹ Στη FATF συμμετέχουν 9 συνδεδεμένα μέλη, τα οποία διενεργούν αξιολογήσεις βάσει των προτύπων της FATF σε περιφερειακό επίπεδο (Asia/Pacific Group on Money Laundering –APG, Caribbean Financial Action Task Force - CFATF κτλ.).

²⁰ Οι ισχύουσες Συστάσεις της FATF υιοθετήθηκαν στις 15.02.2012 (η προηγούμενη έκδοση ήταν το 2003) και επικαιροποιήθηκαν πιο πρόσφατα τον Ιούνιο του 2019.

του ICRG τον Ιούνιο του 2011 και εντάχθηκε σε καθεστώς κανονικής παρακολούθησης τον Οκτώβριο του 2011 μετά από δέκα εκθέσεις παρακολούθησης.

Η Έκθεση Αμοιβαίας Αξιολόγησης (Mutual Evaluation Report – MER) της Ελλάδας υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της FATF στις 20.06.2019 και θα δημοσιευθεί στο αμέσως επόμενο διάστημα. Σύμφωνα με την έκθεση, η Ελλάδα έχει συμμορφωθεί πλήρως ή σε μεγάλο βαθμό με 37 από τις 40 Συστάσεις της FATF (15 C, δηλ. «Συμμορφούμενη» και 22 LC, δηλ. «Ευρέως Συμμορφούμενη»). Έχει συμμορφωθεί μερικώς (PC) με 3 Συστάσεις, ενώ δεν διαπιστώθηκε μη συμμόρφωση με κάποια από τις Συστάσεις²¹. Όσον αφορά το σκέλος της αποτελεσματικότητας, η Ελλάδα βαθμολογήθηκε «σε σημαντικό βαθμό αποτελεσματική (SE)» σε 5 Άμεσα Αποτελέσματα και «μέτρια αποτελεσματική» (ME) σε 6 Άμεσα Αποτελέσματα²².

Αναλυτικότερα, στα θετικά σημεία που ανέδειξε η αξιολόγηση περιλαμβάνεται η σύνταξη της Έκθεσης Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, που διενεργήθηκε για πρώτη φορά από τις ελληνικές αρχές και ολοκληρώθηκε τον Μάιο του 2018²³. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έκθεσης, το επίπεδο εθνικού κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, εκτιμάται σε «μέσο-υψηλό», ενώ το επίπεδο εθνικού κινδύνου για την ΧΤ εκτιμάται, τόσο για την εσωτερική, όσο και τη διεθνή τρομοκρατία συνολικά ως «μέσο-χαμηλό». Οι αδυναμίες που εντοπίστηκαν κατά την εθνική αξιολόγηση αποτέλεσαν τη βάση τόσο για την κατάρτιση σχεδίου δράσης, το οποίο καθορίζει τους στόχους και τις ενέργειες που θα πρέπει να υλοποιηθούν για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των κινδύνων ΞΧ/ΧΤ, όσο και για τη χάραξη εθνικής στρατηγικής κατά του ΞΧ και της ΧΤ.

Επίσης, η αξιολόγηση της FATF επισημαίνει ότι οι ελληνικές δικωκτικές αρχές ερευνούν ενεργά υπόνοιες ΞΧ, βασικών αδικημάτων και δραστηριοτήτων που συνδέονται με ΧΤ, χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά κατά τις έρευνές τους χρηματοοικονομικές και λοιπές πληροφορίες για τον εντοπισμό προϊόντων εγκλήματος, αλλά και κατάλληλους μηχανισμούς για τη δέσμευση των προϊόντων εγκλήματος και τη μελλοντική δήμευσή τους. Παράλληλα, οι ελληνικές αρχές και ιδιαιτέρως η Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες επιδεικνύουν προσήλωση στη διεθνή συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών σε διεθνές επίπεδο. Επιπλέον, κατά την αξιολόγηση διαπιστώθηκε ότι τα υπόχρεα πρόσωπα του χρηματοπιστωτικού τομέα²⁴ και ορισμένα από τα υπόχρεα πρόσωπα του μη χρηματοπιστωτικού τομέα²⁵, όπως οι ορκωτοί ελεγκτές και οι πάροχοι τυχερών παιγνίων, έχουν καλή γνώση των κινδύνων ΞΧ/ΧΤ και εφαρμόζουν μέτρα για την αντιμετώπισή τους βάσει ανάλυσης κινδύνου, ενώ οι εποπτικές αρχές τους ασκούν ικανοποιητικά τις αρμοδιότητές τους. Θετικά τέλος αξιολογήθηκε η εφαρμογή χωρίς

---

²¹ Η τεχνική συμμόρφωση βαθμολογείται βάσει των 40 Συστάσεων (Recommendations) με την αύξουσα κλίμακα: «Μη Συμμορφούμενη» (NC), «Μερικώς Συμμορφούμενη» (PC), «Ευρέως Συμμορφούμενη» (LC) και «Συμμορφούμενη» (C).

²² Η αποτελεσματικότητα βαθμολογείται βάσει των 11 Άμεσων Αποτελεσμάτων (Immediate Outcomes) με την αύξουσα κλίμακα: «Χαμηλή» (LE), «Μέτρια» (ME), «Σημαντική» (SE) και «Υψηλή» (HE).

²³ Η έκθεση δημοσιεύθηκε τον Οκτώβριο του 2018.

²⁴ Χρηματοπιστωτικός ονομάζεται ο τομέας της οικονομίας που αποτελείται από τα νομικά και φυσικά πρόσωπα που εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς. Στα υπόχρεα πρόσωπα του χρηματοπιστωτικού τομέα περιλαμβάνονται τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί.

²⁵ Στα υπόχρεα πρόσωπα του μη χρηματοπιστωτικού τομέα περιλαμβάνονται οι δικηγόροι, οι συμβολαιογράφοι, οι ορκωτοί ελεγκτές, οι εξωτερικοί λογιστές-φοροτεχνικοί και τα νομικά πρόσωπα παροχής λογιστικών-φοροτεχνικών υπηρεσιών, οι ιδιώτες ελεγκτές, οι μεσίτες ακινήτων, οι έμποροι και οι εκπλειστηριαστές αγαθών μεγάλης αξίας, οι επιχειρήσεις καζίνο, οι επιχειρήσεις που παρέχουν υπηρεσίες τυχερών παιγνίων και τα πρακτορεία που σχετίζονται με αυτές τις δραστηριότητες και οι ενεχυροδανειστές.

καθυστέρηση²⁶ των «στοχευμένων χρηματοοικονομικών κυρώσεων» (Targeted Financial Sanctions - TFS) που επιβάλλονται σε σχέση με την τρομοκρατία δεσμεύοντας μεγάλο εύρος περιουσιακών στοιχείων, όπως και του αντίστοιχου μηχανισμού κυρώσεων που σχετίζονται με τη διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής.

Στα κυριότερα σημεία που χρειάζονται βελτίωση περιλαμβάνονται η ανεπαρκής κατανόηση των κινδύνων ΞΧ/ΧΤ από τα περισσότερα υπόχρεα πρόσωπα του μη χρηματοπιστωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δικηγόρων, των μεσιτών ακινήτων και των λογιστών που θεωρούνται κλάδοι υψηλού κινδύνου, η ελλιπής εφαρμογή των μέτρων δέουσας επιμέλειας και ο εξαιρετικά περιορισμένος αριθμός αναφορών ύποπτων συναλλαγών προς την Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες. Παράλληλα, μεγάλο μέρος των εποπτικών αρχών του μη χρηματοπιστωτικού τομέα δεν διενεργεί ελέγχους αναφορικά με την εφαρμογή του σχετικού νομοθετικού πλαισίου και δεν επιβάλλει κυρώσεις. Επίσης, δεν έχει ολοκληρωθεί η δημιουργία του Κεντρικού Μητρώου Πραγματικών Δικαιούχων²⁷ στο οποίο θα καταχωρούνται τα φυσικά πρόσωπα, στα οποία τελικά ανήκει ή τα οποία έχουν τον έλεγχο του νομικού προσώπου ή οντότητας που έχει εγκατάσταση ή/και φορολογείται στην ελληνική επικράτεια, καθώς και τα φυσικά πρόσωπα για λογαριασμό των οποίων διεξάγεται συναλλαγή ή δραστηριότητα, ενώ αδυναμίες εντοπίζονται και σε σχέση με το μητρώο των ναυτιλιακών εταιρειών.

Προβλήματα έχουν επίσης εντοπιστεί στη διαθεσιμότητα στατιστικών στοιχείων αναφορικά με την παρακολούθηση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης, ενώ οι καθυστερήσεις στο δικαστικό σύστημα έχουν σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχουν υποθέσεις στις οποίες έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία δήμευσης περιουσιακών στοιχείων με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις. Επίσης, αδυναμίες εντοπίζονται ως προς τη διαχείριση των δεσμευμένων ή κατασχεμένων περιουσιακών στοιχείων. Δεν έχει πραγματοποιηθεί, τέλος, αξιολόγηση κινδύνου των Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων σε σχέση με τη χρησιμοποίησή τους για σκοπούς ΧΤ, γεγονός που επηρεάζει την αποτελεσματική εποπτεία τους.

Τα επόμενα βήματα ώστε η Ελλάδα να διατηρήσει τη θέση της και να ενισχύσει περαιτέρω την αποτελεσματικότητά της στην καταπολέμηση του ΞΧ και της ΧΤ περιλαμβάνουν την εφαρμογή της εθνικής στρατηγικής, την υλοποίηση χωρίς καθυστερήσεις του σχεδίου δράσης για την αντιμετώπιση των ανωτέρω αδυναμιών και την επικαιροποίηση της εθνικής εκτίμησης κινδύνου.

---

²⁶ Η «χωρίς καθυστέρηση» εφαρμογή των στοχευμένων χρηματοοικονομικών κυρώσεων σε σχέση με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και της διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής οφείλεται στην υιοθέτηση μέτρων από την Ελλάδα, καθώς το νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρείται από ορισμένες χώρες ότι παρουσιάζει αδυναμίες.

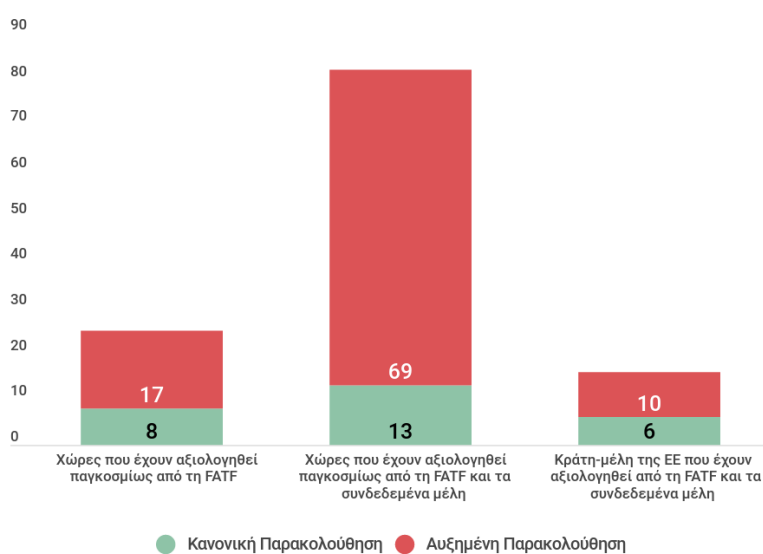
²⁷ Το Μητρώο προβλέπεται από τις διατάξεις του ν.4557/2018 (Α' 139) με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας των συναλλαγών, δεδομένου ότι η σύσταση και λειτουργία σύνθετων νομικών οντοτήτων έχει αναδειχθεί ως μέσο διενέργειας ΞΧ/ΧΤ τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Σύμφωνα με την υπ' αριθ.67343 ΕΞ2019/19.06.2019 (Β' 2443) Απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, η διαδικασία καταχώρησης στοιχείων στο Κεντρικό Μητρώο Πραγματικών Δικαιούχων ξεκινάει σταδιακά από τις 16.09.2019 και αναμένεται να ολοκληρωθεί στις 29.11.2019.

Σύγκριση της Ελλάδας με άλλες χώρες

Στο πλαίσιο του 4^{ου} κύκλου αξιολογήσεων έχουν αξιολογηθεί μέχρι σήμερα από τη FATF σε παγκόσμιο επίπεδο 25 χώρες, εκ των οποίων οι 8, δηλαδή το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Σουηδία²⁸, η Ελλάδα, το Ισραήλ και το Χονγκ Κονγκ²⁹, βρίσκονται σε καθεστώς κανονικής παρακολούθησης, ενώ οι υπόλοιπες 17 χώρες βρίσκονται υπό αυξημένη εποπτεία, γεγονός που σημαίνει ότι παρουσιάζουν αδυναμίες και παρακολουθούνται σε ετήσια βάση. Μεταξύ των χωρών που βρίσκονται υπό αυξημένη παρακολούθηση είναι η Αυστραλία, ο Καναδάς, το Βέλγιο, η Δανία, η Κίνα, η Ελβετία και οι ΗΠΑ. Λαμβάνοντας υπόψη και τις χώρες που έχουν αξιολογηθεί από συνδεδεμένα μέλη της FATF, στον 4^ο κύκλο έχει ολοκληρωθεί η αξιολόγηση 82 χωρών, από τις οποίες μόνο 13 επιδεικνύουν ικανοποιητική συμμόρφωση και βρίσκονται σε κανονική παρακολούθηση.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης 16 κράτη-μέλη έχουν αξιολογηθεί μέχρι σήμερα τόσο από τη FATF όσο και από συνδεδεμένα μέλη³⁰, από τα οποία τα 6 (Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία, Σουηδία και Ελλάδα) έχουν τεθεί σε καθεστώς κανονικής παρακολούθησης και τα υπόλοιπα 10 (Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Ιρλανδία, Λετονία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Τσεχία και Φινλανδία) βρίσκονται υπό αυξημένη παρακολούθηση.

Διάγραμμα 12 Αριθμός χωρών σε κανονική και αυξημένη παρακολούθηση

²⁸ Η Σουηδία είχε αρχικά τεθεί σε καθεστώς αυξημένης παρακολούθησης, από το οποίο βγήκε μετά την πρώτη της έκθεση παρακολούθησης τον Ιούλιο του 2018.

²⁹ Το Χονγκ Κονγκ κυβερνάται ως ειδική διοικητική περιοχή. Η Κίνα έχει δεσμευθεί ότι το Χονγκ Κονγκ θα έχει έναν σχετικά υψηλό βαθμό αυτονομίας τουλάχιστον έως το 2047. Η αυτονομία αφορά το νομικό σύστημα, το νόμισμα, την τελωνειακή πολιτική, τις πολιτιστικές αντιπροσωπείες, τις διεθνείς αθλητικές ομάδες του, τους νόμους μετανάστευσης, ενώ η Κίνα θα αντιπροσωπεύει το Χονγκ Κονγκ διπλωματικά και στρατιωτικά.

³⁰ Η Λετονία, η Λιθουανία, η Ουγγαρία, η Σλοβενία και η Τσεχία αξιολογούνται από τη MONEYVAL (Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism), η οποία αποτελεί όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης που συστάθηκε με σκοπό την αξιολόγηση της συμμόρφωσης των χωρών με τα διεθνή πρότυπα καταπολέμησης ΞΧ/ΧΤ και την παροχή προτάσεων προς τις εθνικές αρχές για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους. Η MONEYVAL είναι ένα από τα συνδεδεμένα μέλη της FATF.

Σημειώνεται ότι τα τελευταία χρόνια η τεχνική συμμόρφωση των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις Συστάσεις της FATF έχει επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό μέσω σχετικών Οδηγιών, με πιο πρόσφατες τις Οδηγίες (ΕΕ) 2015/849 και 2018/843³¹, και το ενδιαφέρον στρέφεται στην αποτελεσματικότητα που επιδεικνύουν τα κράτη-μέλη στην εφαρμογή του σχετικού νομοθετικού πλαισίου.

Συμπερασματικά, συγκρίνοντας το αποτέλεσμα της τελευταίας αξιολόγησης της Ελλάδας τόσο με τα αποτελέσματα άλλων χωρών όσο και με αυτό της προηγούμενης αξιολόγησης του 2007 προκύπτει αδιαμφισβήτη η σπουδαιότητα της επιτυχούς πρόσφατης αξιολόγησης της Ελλάδας από τη FATF, η οποία την εντάσσει στις χώρες με τα πιο αποτελεσματικά συστήματα καταπολέμησης των κινδύνων ΞΧ/ΧΤ παγκοσμίως.

---

³¹ Η Οδηγία (ΕΕ) 2015/849 έχει ενσωματωθεί στην ελληνική νομοθεσία με τον ν.4457/2018 (Α' 139), ενώ η προθεσμία ενσωμάτωσης της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/843 λήγει στις 10.01.2020.